

OROL.

Časopis

pre zábavu a poučenie.

Zodpovedný redaktor, majiteľ a vydávateľ

Andrej Truchlý-Sytniansky.

Ročník VI.

1655

V T. Sv. Martine.

Kníhtlačiarско-účastinársky spolok.

1875.

čed.

OROL

Časopis

pro nápravu a poučení.

Křesťanskou osvetou ku svobode a sláve!

Redakce: ...

Adresa: ...

Ročník VI.

1888

V. V. ...

... vydavatelství ...

1888

25

H
E
S
V
C
M
E
M
V
V
J
P
H

OBSAH.

	Strana		Strana
Básne.			
Našim ubehlíkom, od D. Maróthyho...	1	Poesia, od J. Čajaka	285
Kvet, od Nezabudova	12	Slovenskej sestričke, z Chomiakova Syt- niansky	299
Odboj Kupov, od Sama Chalupky	33	Nezúfaj, od J. Čajaka	317
Samovi Chalupkovi, od Jána Kollára..	44	Slovensko, ty ešte spiš, od A. Heyduka	324
Môjmu synkovi, od D. Maróthyho	48	Na Teresiu, od Andr. Sládkovica	327
Ruža, od Nezabudova	53	Drotárova zábudka, od J. Čajaka	342
Slavnosť na Velehrade, od Lud. Žellu 61,	89	Povesti, novelly, rozpravy, humoresky a cestopisy.	
Žalm CXXXVII, od D. Maróthyho	68	Či jesto pravda na svete, prost. poviestka od Pavla Dobšinského	2
Napoleon a jeho syn, z nem. J. Jančo	73	Skalozub v siedmaväzovom zámku, po- vest od Mich. Czajkowského, preložil A. Sytniansky	5 45
Žehry, od G. Sokoloviča	81	Ján Švehla, historická povest od Vác- slava Vlčka	13
Moje piesne, dľa Petöfího Vil. Podolský	83	38, 69, 92, 118, 146, 176, 206, 233, 258	13
Čierny oblak, od Lud. Kubániho	98	Medzi mangrovami, obrázok z Kuby preložil Sytniansky	49, 74
Žehry, od Chvojnického	103	Priechod cez Čertovicu, cestopisné ná- črtky od Laskomerského	79, 99
+ Prónay, od Chvojnického	106	Obrazy z Turecka, skizza od Sasineka	81
Tá naša lipka, od D. Maróthyho	117	Žitomerania, povest od M. Czajkowského, preložil Sytniansky	84, 108, 129
Lastovička, od Nezabudova	123	Lov na kamzikov, z nem. preložil P. Dobšinský	103
Vytriezvejú ....., od D. Maróthyho	129	Z Triestu do Egyptu, cestopisné listy J. Kožucha, pisané Laskomerskému	106, 126
Peslednie poľubenie, od D. Maróthyho.	145	Matka, povest od J. C. Andersena, pre- ložil Sytniansky	123
Žižkovci, od Ad. Sv. Osvalda	152	Borovica, povest od J. C. Andersena, preložil Sytniansky	153
Na deň Havla 1868, od E. Kubániho	159	Návšteva u chýrečného muža, z nem. preložil R. Uram	164
Pokúšanie k zrade, od E. Žellu	173	Cisárove nové šaty, povest od J. C. An- dersena, preložil Sytniansky	182
Ohlas skál, od Ad. Sv. Osvalda	181	Kandili, náčrtok zo života „Zelených“, preložil Sytniansky	184
Nerozumie mňa svet, dľa Petöfího Di- vinkov-Svedernický	184	Upečený kocúr, humoreska, od Lasko- merského	187
Honba, od E. Zellu	201		
Potecha, od Ad. Sv. Osvalda	212		
Svätopluk v Rezne, od E. Žellu	229		
V mestskom lesíku, od Mil. Dumného.	239		
Odrodilci, od Janka Čajaka	243		
Čity matkine, od S. M.	244		
Modlitba junáka, od S. Boh. Hroboňa.	249		
Božia milosť, od J. Čajaka	257		
Moje piesne, od Terézky M.	263		
Viliam Paulíny-Tóthovi, od Aug. Hor. Kréméryho	267		
Viliam Paulíny-Tóthovi, od H. Vl. Krcha	268		
Jánovi Ondrušovi, od S. B. Hroboňa..	271		
Panslav, od J. Čajaka	274		
Hajduk Mijat a zástavník Komnen, zo srb. od A. H. Kréméryho	292		

	Strana
Výlet na švajcské Alpy, cestopisné náčrtky od M. Bujny 214, 244, 268, 295,	324
Otec, dedinská novella od Björnson Björnstjerneho, preložil Sytniansky..	220
Černohorci, historicko-romantický obraz od Pr. Chochoľouška.....	221, 250, 345
Štefan Dimitrijevič Suškin, novella od J. O. M., preložil Sytniansky	241
Na Bergene, dedinská novella od Bj. Björnstjerneho, preložil Sytniansky..	243
Lúka na Kriváni, povest od Joz. Janču	264
	286, 317
Nebezpečné zálety, dedinská novella od Bj. Björnstjerneho, preložil Sytniansky	272
Čo vyliečilo Klarissu, novella od Vil. Györyho, preložil M. Dumný	275, 300, 328
Chlapček v barličkách, prstonárodnia poviestka od J. C. Andersena	350
 Literárne, umelecké a rôzne pojednania.	
Filosofický pohľad na históriu sveta, dľa Trentovského podáva Pavel Hečko..	21
	53, 159
Prednášky o poesii slovanskej, od Lud. Štúra.....	110, 134, 167, 189, 226, 311
Stručný nástin grecko-rimanskej myto-	

	Strana
logie, od Karola Ruppeldta	132
	162, 252, 342
Rozmanitosti	27
	58, 116, 141, 170, 196, 227, 255, 284, 315

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

Lipt. Sv. Mikuláš	25, 57
Dolnia Orava	25
Od Poľany.....	26
Ostrihom	27
Turč. Sv. Martin	144, 273
Pukanec	114

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Zprávy o vyšších spisoch.....	30
	59, 88, 116, 143, 170, 200, 228, 255
	316, 351
Listáreň redakcie	32
	60, 88, 116, 144, 172, 200, 228, 256,
	284, 316
Oznamy	172
	256, 352

1906.

Strana
.132
.342
27
315

é

57
25
26
27
273
114

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:
ANDREJ TRUHLÝ-SYTNĀNSKY.

Roč. VI.

Turč. Sv. Martin, 31. Januára 1875.

Číslo 1.

Naším ubehlíkom.

Preca len dobre ste vy počtovali,
 Keď ste ta, múdri, včasne zutekali,
 Kde proti nám len vztek a vresk; —
 Keď slovenskú ste „bedač“ opustili
 A ta mohutným prúdom sa zrútili,
 Kde nadvláda, — kde slávy blesk!

Hla! my hynieme, — vy v sláve žijete,
 Nové každý deň víťazstvo vám prináša,
 Kde sme my *oralí*, tam vy, blažení, *žniete*,
 Naše sú *mozole* a *kratochvil* je vaša!
 Nám v žiali svitá deň a v žiali i zachodí,
 Chlieb svoj trpký jiedame so slzami,
 A vám, hoj! deňne nová sa rozkoš rodí,
 Vždy novej slávy blesk žiari vám nad hlavami!

My donášali obeť nadšené
 Na oltár, vedám kresťanským venovany.
 A hla! naše sú dietky rozprášené
 Prútom železným vo všetky sveta strany!
 Naše, pod nátlakom slzy ronja a hynú, —
 Vaše — bez obetí — v tuku hojnosti plynú,
 Vaším ku sláve, cesta hladká a istá,
 Naším — ku bojom — osudná a trnistá!

* * *

Nuž, lúbi sa vám život takový,
 Keď surová moc sväté oltáre borí?
 Keď zloba, ctnosti kuje okovy?
 Keď brat mocnejší, slabšieho na smrť morí?
 Lúbi sa vám tá hračka utešená?
 A že to večne tak potrvá, myslíte?
 Že nevinnosť vždy bude zmorená,
 Že pravdu a cnosť naveky potlačíte?!

Neverte! — Žije večná spravедnosť,
 Zkruší bezbožných v nespodievanej dobe,
 Ohnivým mečom porazí sveta zlosť,
 K životu povolá, čo už ležalo v hrobe!
 Neverte! — pravda preca zvíťazíť musí,
 I v trňovom venci posvätná je jej hlava,
 Bars ju i do času zlosť sveta toho dusí, —
 Jej je kráľovstvo, moc i sila i sláva!

* * *

Nuž, dokiaľ čas — zmužte sa v duchu,
 Veď jednej sme matky deti, —
 Von z morového toho vozduchu,
 Vráťte sa v náruč svojeti!

Netiahnite s neveriacimi
 Ohavné jho Beliála;
 Tam zahyniete s hynúcimi, —
 Tu sláva istá a stála!

Dost bolo už ťažkých obetí,
 Ktorýmžto strašlivá pomsta
 Priejde neomylné v zápätí
 Od Boha i od potomstva.

Hoj, musí prísť za vetu — veta
 Tým, čo pravdu križovali,
 A ukydaným bohom sveta
 Nevinných nás žertvovali.

Genij ľudskosti tvár si kryje,
 Slzou v oku k nám sa kloní, —
 Ale, keď Bôh bič svoj rozvíje,
 Nad vami ju — nevyroní!!

D. Maróthy.

Či jesto pravda na svete.

Prostonárodná poviestka.

Vychoval raz jedon otec dvoch synov
 a potom umrel. Milí synkovia, len čo otcovi
 oči zatlačili, podelili sa s otcovizňou na rovné
 diely: dostalo sa jim po tisíc zlatých.

Každý strčil svoj diel do kapsy a tak
 pustili sa svetom za novým letom.

Idú, idú vedľa jednodruhého a ustavične
 dohadujú sa medzi sebou hneď o jednom
 hneď o druhom, až ti jim príde dohadovať sa
 o tom, že či ozaj jesto pravda na svete.

„Brat môj zlatý,“ povie mladší, „už je
 to raz darmo, pravda musí byť na svete;
 lebo inakšie rozpadol by sa svet.“

„A už či rozpadol či nerozpadol,“ povie
 starší, „ale pravdy nemáš; lebo tá dávno
 zahynula!“

„Nezahynula!“

„Ba zahynula!“

„Ba ver nezahynula!“

„Ba veru zahynula!“

Tak to šlo medzi nima čím ďalej tým
 tuhšie. Napokon povie mladší, keď ho to už
 dopálilo:

„No počkaj, veď ešte i krom nás jesto
 ľudia na svete, čo nás rozsúda; opýtame sa
 tých. Ale jak pravda zahynula, hneď ti dám
 tých mojich tisíc zlatých.“

Staršiemu viac nebolo treba. hneď na to
 pristal.

Tu ide za nima v bohatom koči veľký
 pán s červenými búzma, s červenou bradou
 jako plameň.

„Ach pán veľkomožný, prosíme vás po-
 nížene len na jedno slovo.“

„No, čože by ste radi?“

„Oj nože nám no, jako múdry pán, povedzte: *Či jesto pravda na svete?*“

„Škoda vám bolo o tom i dohadovať sa,“ vravel pán; „veď ste to mali už vedieť, že viac pravdy nieto. Oj bračekovci, dávno tá už zahynula!“

Tu starší brat hneď odobral mladšiemu tých tisíc zlatých a skryl si do vrečka.

Idú ďalej ticho, jakoby to už ani ti neboli. Starší len tak pofutne (potutelne) usmieval sa za chrbátom mladšieho, že vyhral tých tisíc zlatých od neho. Mladší len krútil hlavou, lebo mu nijak nešlo do rozumu, žeby pravda bola zahynula. A preto zas len začal dohadovať sa.

„Sem,“ povedá, „tých tisíc zlatých; lebo pravda nemohla zahynúť!“

„Ej ba veru tie nemáš,“ riekol starší; „lebo pravda zahynula!“

„No už tá nezhyunua, — veď azdaj viem!“

„Ba veru tá zahynula, — veď si počul, — veď by azdaj páni tak nevraveli!“

„Zhynula!“

„Nezhynula!“

I šlo to medzi nima vždy horšie, až zase ten mladší zavolal:

„No, jak pravda zahynula, dve oči mám, i tie si dám vyklať!“

„Nuž teda dobre,“ povie starší brat; „veď ešte bude dakto, koho opýtame sa!“

Sotva že zatíchlí — kde sa vzal, tam sa vzal, — ide po ceste kňaz. I ten mal červené vlasy.

„Ach, vznešený pán, prosíme vás poníže, lenže nám len povedzte: *Či jesto pravda na svete?*“ modlíkali sa mu bratia.

„Jah, deti moje,“ — vzdýchol si milý kňazko z hlboka, — na tom si ani hlavy netrúďte. Pravda dávno zahynula; my ju už len po chýru známe.“

Kňaz zašiel za vršok a starší brat vyňal zpoza opaska nôž a vylúpil mladšiemu obe oči. A keď mu jich vylúpil, začal sa mu ešte posmievať:

„Ty škriepnik taký a taký, či ti to bolo treba? Teraz fa tu nechám.“

A to bál sa už, že ho chytia a do chládku posadia. Ale práve preto o chvíľku začal poznovu:

„Id' si ty pravdu hľadať, kde chceš, — a ja si pôjdem svojou cestou.“

A len na silu odísť a odísť a toho neboráka že tam nechá.

Ale mladší brat chytil sa mu za šaty a nezpúšťal sa ho a prosil sa mu, žeby vari ten kameň bol mohol obmäkčiť, nieto ešte ľudské srdce:

„Brat môj, brat môj, keď si ma už takto i o peniaze i o svetlo Božie pripravil, nože ma už teraz aspoň zaveď dakde pod panskú stenu, kdeby mi ľudia hodsen od hladu nedali zkapat!“

Na veta prosenia zaviedol ho, ale miesto pod panské steny, ta dakde pod viselnice (šibenice), kde si myslel, že ho cez noc čerti uchytia, — a to i s tou jeho pravdou.

* * *

Už opustenejšieho na svete nebolo, jako si tento sedel tam pod tými viselniciami. Vedel, že je noc, lebo svrčky svrčkali okolo neho; ale nevedel, kde je, či je ozaj medzi ľuďmi a či dakde na stracenom. Myslí, počúva, nastfca uši na všetky strany; ale nikde nič. Raz okolo polnoci zaslúchne jakúsi vravu. A to vám tam boli čerti, čo na tie viselnice schádzevali sa zo všetkých strán sveta, aby si vyrozprávali, čo kto zkusil alebo vykonal.

„Hej,“ ozve sa prvý čert, „ja som si zarobil dneská pečienku. Sretol som dvoch bratov, čo dohadovali sa, či jesto pravda na svete. Pomáhal som staršiemu, lebo ten s nami držal — a pomáhal som mu dotedy, kým len mladšieho o otčizen (otcovské dedictvo) nepripravil a kým len nevyklal mu oči.“ —

„Veru si zaslúžil dnes večeru,“ povie druhý čert; „už je ten starší náš. — A ten slepý že čo robí?“

„Neviem; zunuje dakde život, odpraví sa sám zo sveta a ešte môže byť i ten náš.“

„A jak ľahko spomohol by si!“ — ozval sa tretí čert. „Nič inšie by mu nebolo treba, iba čoby si potieral tou rosou jamky, ktorá

tu na tieto zelinky padá, nuž by mu druhé oči narástly.“

V tom doletelo druhé hajno čertov a jeden z nich začal chváliť sa, že v tom a v tom meste pozapchával všetky studnice, tak že tam ľudia za kvapku vody budú jednodruhé zabíjať a do pekla posielaf.

„A jakože si to urobil?“ opytujú sa tamti.

„Jakože som urobil? Tak som to urobil, že na sedem míľ do vókola posháňal som všetky pramene na jedno miesto a prichlopil som veličiznou zápoľou, ktorú ani tisíc chlapov z miesta nepohne.“

V tom uderila hodina a všetci čerti prepadli sa ta dakde do horúceho sitna až na dno. Ale jich rozprávky vypočúval ten slepý a pomyslel si:

„I čert môže dať dobrú radu, — dakedy kedby i nechcel.“

Sotva že na úsvite dopadla rosa, tu on hneď na rukách na nohách pustil sa po zelenej pažiti a potieral si jarou rosou prázdne jamky očné a hneď mu začaly i oči rásť. Kým slniečko na prvé ráno obsušilo rosu, už jich mal jako malé trnky; na druhé ráno mu už boly jako hodné hrachy a na tretie ráno doplnily sa mu jamky krásnyma očima a videl dobre.

Hneď poberal sa do toho veľikého mesta, kde čerti zahatali pramene. Vela mu nebolo treba dopytovať sa na cestu, bo chýry o tom šli ďaleko a viedly ho pravo ta, kde to ľudia bili sa o každú kvapku vody. Keď ta doputoval, hneď dal vyhlásiť sa, že on tak a tak priputoval z ďalekej krajiny, aby to mesto osvobodil od tej zkazy, aby mu len dali tisíc chlapov na pomoc.

Ľudia, jako ľudia! Jedni tak drubí inak vpraveli o ňom. Jedni ho držali za blázna, že jakoby on mohol vykonať to, čo nikto nemôže; druhí hrozili sa mu, aby neposmieval sa jim v jejich veľikej biede, lebo že ho zabijú. Ale našli sa i takí, čo si pomysleli: Nádeja je u človeka a pomoc u Pána Boha. Až vraj Pán Boh chce, tak nás to nezklame. Tito hneď hotoví s nim, že ho vo všetkom poslúchnu a z pomoci Božej voľač len vykonajú. A týchto veru nasbierala sa pekná čiastka.

Tu on obliekol sa do kňazovských hábov; vzal si svätenú vodu a tak išiel za mesto ku tej zápole. Príde tatam, pomodlí sa najskôr Pánu Bohu o dobré darenie, pokropí zápoľu zo všetkých strán svätenou vodou a rozkáže chlapom do roboty! Chlapi podkopú zápoľu, založia kolíky (páky), zaprú sa — ale nič!

„No len chlapi, ešte raz!“ zavolá jim.

Ale zase nič!

„Ej, lenže len zaprite sa, poprúzte sa!“ zavolá znova.

Chlapi zaprú sa, poprúza sa — a zápoľu naddvihnú! Tu hneď začne valiť sa krásna, čistá voda a valí sa taká, že temer všetky mlyny mala pozaberať. — len jakoby ju bol z Dunaja sem narazil. Ale jakoby i nie, keď to zo všetkých prameňov všetka voda sem bola sohnatá a teraz už sama podmývala zápoľu!

Ale teraz by ste boli mali vidieť tú trmu vrmu, čo robila sa tuná! Čo len nohy malo, všetko bežalo k vode, na ruvačky mačky. To s hrncom, to s debničkou, to s kupou, to so šaflom, to so džbarom, to i so sudmi prichodili ľudia a načierali; druhí len tak dobehávali napit sa a statok ponapájať, aby aspoň raz ovlažili sa; lebo si mysleli, že to len za chvíľku potrvá, aby jim teda všetka voda na daromnicu neubehla. Iba keď vody vždy viac pribúdalo a nijak neodspárala sa, vtedy opamätali sa, že jich to ten človek preca len neoklamal. Tu už potom mladí, starí, malí, veľkí, chudobní, bohatí, všetci shrkli sa okolo neho a od radosti nosili ho na rukách jako dieťa. Nasnášali mu i peňazstva hrôzu, že i sedemráz mohol odvážiť sa samým zlatom a chceli ho i pánom ustanoviť nad sebou.

Ale on nič! On nechcel byť veľkým pánom. Jemu najlepšie páčil sa kňazský stav. A že ešte bol šuhaj mladý a mal pri rukách spôsob, vyučil sa na to kňazstvo a stal sa v tom istom meste kňazom.

* * *

Dobre lebo nebárs. Bol on užtedy tým kňazom slavným a rozhláseným po celej krajine i pre svoju múdrosť i pre svoju pobož-

nost. Kde jaký hriešnik bol, každý k nemu chodil na spoveď; kde len jaký chudobný človek, každý poberal sa k nemu, keď mu bolo tesno o pomoc a poradu. A všetky deti, čo on krstil, byly vraj tie najlepšie a manželstvá, čo on spojil, najšťastnejšie. — Takto on kňazoval za mnohé a mnohé roky, až ho napokon i šedivá staroba doháňala. Ale čím väčší beledi jeho vlasy, tým viac a ďalej šli i chýry o ňom. Planí ľudia báli sa i jeho mena a dobrí spomínali ho zakaždým, a nedajbože prestúpil jeho poradu a naučenie; bo on nikdy nič takého nepovedal ani nič takého neurobil, čoby nebolo bývalo po pravde a spravodlivosti.

I veru žil tam dakde jakýsi veľmi starý, pritom i veľmi hriešny žobrák a stenal od mnohých rokov na strašné boľasti. Lebo vraj všetky hriechy, čo jakživ spáchal, obrátili sa mu na hmyz — a hrýzlo ho to po celom tele do živého. Od dávna už ani nežil ani neumieral a hods ho už sedemdesiatsedem kňazov spovedalo, preca ešte nemohol dokonat.

Tu ľudia, čo jim už líto bolo starého žobráka, smilovali sa nad nim a sami prišli k tomuto nášmu spravodlivému kňazovi prosit sa, aby hriešnemu žobrákovi spomáhal, lebo že tomu ani sedemdesiatsedem druhých kňazov nespomohlo.

I vybral sa spravodlivý kňaz ku starému hriešnikovi. Milý, mocný Bože! koho on tu videl? Svojho staršieho brata, ktorý mu bol dakedy tie oči vylúpil! Poznal ho hned, ale sám nedal sa mu naraz do známosti; bo

chcel zvedieť, či ozaj prebudí sa v ňom svedomie. Spovedá ho — spovedá za dlho — veľmi dlho; lebo kolko červov na žobrákovom tele, tolko hriechov na jeho duši. Napokon prestal žobrák vraveť.

„No, či si už viac hriechov neurobil?“ opýta sa ho kňaz

„Nie!“ vraví žobrák.

„Ej ba veru si ešte nie čistý! Ešte si dačo zatajil; vyspovedaj sa!“

Že už nie a nie, tajil starý hriešnik do hrdla a nebol by ani kliešťami vytiahol z neho slova. Teraz ale už začal kňaz:

„A či ty vieš, keď hádal si sa o tú pravdu? Brata o otčizen pripravil si, oči si mu vylúpil a zaviedol si ho pod viselnice! Aby si vedel, že som ja ten istý tvoj brat, čo si ma chcel zkazit, ale Pán Boh nedal! Či už teraz veríš, že *jesto pravda na svete*?“

Tu odžila v starom hriešnikovi duša jako na ostatnie okamženie, a poznal svojho brata a zavzdýchol:

„Ach verím, verím!“

V tom okamžení i dekonat a bolo po ňom. —

Ale spravodlivý kňaz žil ešte i potom. A len potom ešte vedel ľudom vyložit, jako pravda nezhynda, jako pravda jesto a bude na svete po všetky časy a vky. — Keď konečne zalúbilo sa Pánu Bohu k sebe ho povolat, tu všetko, malé, veľké, mladé, staré, bohaté, chudobné plakalo a vykladalo na jeho hrobe; lebo každé vedelo volat o ňom povedat, toto a toto, toto a toto dobrého mi urobil!

Podal *Pavol Dobšinský*.

Skalozub v siedmoväžovom zámku.

Poveš od *Mich. Czajkowského*.

I.

Ticho bolo, vetor driemal, more vyhľadilo sa jako sklenená plocha. Po blankytneskom milliony hviezdíčiek pootváraly svoje zorničky, ligotajú sa, svieťa i trblietajú pestrým zlatom a sriebrom, i jak záletnice

jastria a prezerajú sa v priezračnom zrkadle vôd merských.

V povetrí rozlieha sa jakési nadľudské, divné šumenie, hluché uchu, no hlasné duši, jako v obrazotvornosti utvorená ozvena spevu anjelského. Silozpytec riekol by: to je prúz-

nosť, otriasanie povetria, zapríčinené tiažou telies spadajúcich ku sredu; i udá tým podobné príčiny. No človek, ktorého spôsob myslenia nevmiestil sa pod formúľky dotykavosti, zasahuje ďalej svojou myslou, v prírode vidí Božiu tvoriacu silu, preňho plynie tá čarodejná harmonia z úst Božích; i či by ináč mohla vlievať do duše tú rozkoš sladkú, ľubú, kúzelnú, nezakalenú výbuchami náruživostí?

Loď stojí na čiernom mori jak prikovaná; ledva že sa kolíše svojou tiažou jako v koliebkke driemajúce dečko. Vetrídlá¹⁾ rozpiate spia a provazy i sťaže²⁾ odrážajú na vode tien podivnej lámaniny.

Na palube je hostina.

Osman Aga kázal rozdať v nadobýčajnej hojnosti medzi Janičarov³⁾ a Majnotov⁴⁾ dvojnásobný podiel ryže, datlového ovocia a baraniny, i po štyri časti mokánskej kávy.

Osman Aga, syn Kapudana bašu, je divokejší a pošmurnejší nad otca, nazvaného od Musulmanov Kaplanom⁵⁾, pred jeho zrakom padá na kolená päťdesiat Majnotov a hrôza prebieha krvou päťdesiat Janičarov, ktorí tvoria posádku lode. No, dnes vyjasnila sa myseľ jeho, je štedrým, bo chcel byť prítomným až do konca hostiny, ba čo viac dovedol sebou i Zopiru, grécku krásavicu, odalisku, ženu divokého Agy.

¹⁾ Vetrídlá, plachty (Segel), do ktorých vetor duje a tak loď pohybuje.

²⁾ Sťažen, stĺp na lodi, na ktorom upevnené sú provazy, ktoré držia vetrídlá; paluba je vrchná časť lode.

³⁾ Janičari boli najlepší vojaci tureckí.

⁴⁾ Majnotovia, grécki otroci, vojaci, kresťania.

⁵⁾ Je obyčaj u Turkov dľa vlastností fyzických a mravných, jaké má osoba, dávať priezviská. Človek ukrutného srdca menovaný je Kaplanom, tygrys = Kaplan. Sultan menuje sa obyčajne Astan, lev, — a deti Sultanove, lviatka = Arstana. Tie priezviská národov i osôb robia z väčšej časti nezrozumiteľnými pre nčených Europeanov historické podania prechovávané v rukopisoch: levi, tygrysi bojujúce s diablami; i tvrdia v svojej bludnej mienke, že je to bájom obrazotvornosti východnej, čo je podaním dejespisným. Knieža Kantemir vo svojom dejepise o vláde Ottomanskej prvý obrátil na to svoj zreteľ, odhalil mnoho metaforických významov, ale práca jeho nenie zakončená.

Zasadli hrbami námorníci a vojaci, i jedia pilaf¹⁾ a datlové ovocie.

Musulmania sú jakoby nemí i dumajú:

„Asnaď Osman zamýšľa pokárat Džaurov²⁾ nektorého okolia za neochotné zplácanie poplatkov, asnaď chce vyrúbať polovicu psov neveriacich do ostatnieho a domy jich vypáliť i vydrancovať — a preto povzbudzuje zábavou svojich verných bojovníkov k udatnosti.“

Gréci zticha hovoria:

„Asnaď Bôh všemohúci zlutoval sa. Zopira je krestanka, Majnotka, miluje vieru i otčinu. Aga je mladý a dumný vládár, miluje dievča. Často Najvyšší volí si k preukázaniu svojej veľkosti hlavu nevesty ku vykonaniu diela, jaké ani bohatier vyviest nedovedie. Dlho už vyznavači Kristoví plazia sa pred detmi pekelného proroka, — čas by bol, aby už raz kríž zastienil polmesiac.“

Jedni myslia, druhí šopkajú si. Telo krmí sa, no duša vzdialená je od každej veselosti. Je to beseda, kde na jednej strane psi, na druhej kocúri jedia; škriepajú jedni na druhých zubami, očima nechut prezradzujú, v hlave o boji rojčia, a strach harapu³⁾ pánovho udržuje na oko shodu.

Prišiel k nim Osman.

Musulmania povstali, schýlili hlavy a položili si pravú ruku na ľavý bok. Majnotovia poklakli i uderili čelami o dlážku. Aga pokýval rukou s nevolou a všetci posadali si znova ku hostine — i sám sadol si na koberec, ktorý prestreli dvaja čierni otroci, nohy pokrčil a položil na kríž pod seba, vzal dlhý čibuch do úst, a podľa neho položili veľkú čašu z japonského porcelanu, z ktorej sa rozširovala príjemná vôňa mokánskeho nápoja.

Osman je v kvete mladosti. Oko jeho je čierne, ohnivité, i fúzy čierne jak smola odstienujú sa od snedej tvári, a žily jeho tak sa vydúvajú, že možno vidieť krev v nich

¹⁾ Pilaf je jedlo ryžové s baraninou, veľmi obľúbené od všetkých vyznavačov viery Mahomedovej.

²⁾ Džaurami, t. j. psami, menuje Turek kresťanov; jako Maďari nás Slovákov „nemembermi.“

³⁾ Harap, korbáč.

ihrajúcu. Zrast jeho je mohutný i čo do zovnajšku i čo do sily. Na sebe má kaftan červený jak krev zarezaného barana, podšitý kožušinou hranostajovou. Zpoza kašmírského pásu vykukávaly hlavy dvoch pištoliek a rukoväť kyndžalu. Pri boku visí mu krivý jattagan v pozlátenej pošve. Hlavu jeho prikrýva zelený závoj (turban¹⁾), a na ňom chveje sa pštosie pero, pripevnené spinkou diamantovou, odznakom to vysokého rodu. V pozadí za dvoma otrokami stál ničomný Šifat²⁾ v odevu Izraela, i triasol sa jak osykový list, a zpod myhálnic strielal zrakom chytrým a prenikavým, jak líška, ktorá sa plazí ukradomky z očeretu³⁾ pred psami.

Už skončila sa hostina, len ešte kávu si popíjajú. Osman zakýval na jedného z otrokov, a ten jak blesk zpusťil sa dolu po schodoch.

Zrazu objavila sa deva — odev jej biely zplýval jej po členky a jak, keď snáh padá, šelestila v povetrí. Nôžky malé a švarné zahalovaly leskavé čizmičky, pri vrchu vila sa jako had okolo srieborná tasiemka⁴⁾, prevíjaná čiernou farbou. Grekyňa má nebové šaty, srieborným galónom olemované, z predku otvorené, no pozapínané zvyšovali jej útlý a štíhly zrast. A či by mnohí ľudia drahé poklady na to nevynaložili, aby sa jej mohli len na chvíľočku rovnať?! Havranie jej vlasy, jak hodbáv mákké, jak jasennia pavučina na poliach sa lesknúca, prezeraly zpomedzi nebového, sriebrom pretkávaného závoja. — a tvár jej hustou záclonou priodiata ukrýva sa pred zvedavým okom, i je podnetom dumajúcej obrazotvornosti.

Aga dal znak rukou a Zopira lahunko jako kvet padajúci zo stromu, sadla si vedľa neho. —

„Spievajte Džaurovia!“ zavolal Osman.

¹⁾ Barva zelená vyznamenáva u Musulmanov osobu vysokého rodu, spriateleneho s krvnou rodinou Sultana.

²⁾ Šifat, tak menujú Turci Žida, pes podlý, ničomník, pluhavec. Turci majú podobné mená skoro pre každý národ.

³⁾ Očeret, hustá vysoká tráva na stepách či rovinách ukrajinských.

⁴⁾ Tasiemka, tasma = pás.

A v okamihu stali si do radu Majnoci s červenými turbanmi na hlavách, v bielych šaravárach¹⁾, i začali spievať hymnu na česť Stvoriteľa, lebo oni myslia, že Aga očakáva len čas, v ktorom by sa obrátil ku viere Syna Božieho. No, sotva zavznelo meno Kristovo a Panny Marie, zmraštil Osman čelo i strelil z očí ohňom hnevu. Ústa primrzly kresfanom, hlas jich zadusil sa v prsach od strachu.

Aga pokynul, aby inú pieseň začali.

Oni súdili, že je ešte privčas liať do ucha pieseň viery, i zahrneli pieseň vojanskú. Poslúchal Osman, kým pieseň maľovala nivy Maratonu, i tesné úžiny Termopilov, i neohrožené bohatierstvo Milciadesa, i obetovanie sa bohatierske kráľa Šparty; no, keď spomneli: „Svätá svoboda!“... pochytil Aga pištoľ, namieril, pritiskol — prach sa zakúrnil, výstrel zahrnel, kulka zahvizdla a jedon z Majnotov zksesol čo mrtvola.

Zopira vykričla boľastne i omdlela.

Krestania padli na kolena, i pozdvihli hore ruky.

„Smrť Džaurom!“ skríkli Janičari a tasilí meče.

Osman vypálil z druhej pištoľky a náčelník Janičarov zvalil sa na zem a brodil sa v krvi. A Janičari na znak prosby o milosť schovali meče do pošvy a poklonili sa hlavami až k zemi.

Aga rozkázal nemo, aby mrtvolý hodili do vody. A telo Janičarove a Majnotove plávaly v mori čo korisť, ktorá mala slúžiť žralokom za potravu — so životom prestála nenávisť viery proti viere.

Škrvny krvavé odmyly sa. Osman sám vskriesil lubú svoju devu. I všetko bolo tiché, spokojné, jako predtým. A kto by bol videl zďaleka, čo sa stalo, zaprisahal by sa, že to bolo vo sne, i nie v skutku.

Zopira spievala o Peryjach²⁾, o Edene³⁾, o siedmom nebi, o prorokovi, o láske — a jej prsty prebiehaly po strunách lutne. Jak

¹⁾ Šaravary, široké poľské lebo kozácke nohavice.

²⁾ Peryje = anjeli ženského pohlavia v raji Mahomedovom.

³⁾ Eden = ráj.

huryska¹⁾ očarovala každého hlasom i postavou.

Aga počúval, i ľahký dým vypúšťal z čibucha. Čelo sa mu vyjasnilo. Ešte po dve čiastky kávy kázal rozdat medzi Majnotov a Janičarov, ale už teraz Janičari z jeho štedroty neuzavierajú na vraždenie Džaurov. — ani Majnotovia nevidia v Zopire anjela strážca Grécie a nemôžu jej pririeknuť dákej nadvlády nad Osmanom.

Vstal Aga i odišiel so Zopirou; a keď dal znamenie, poberali sa za nim i Žid a dvaja otroci.

Ledva že vstúpil Aga do svojej izby, sadol si, pokynul otrokom rukou, aby odišli, i riekol ku Zopire:

„Krestanka! Čokolvek tu počuješ, pochováš vo svojej pamäti tak hlboko, jako v studni Alkahyru. Za jedno slovíčko, ktoré vypustíš z úst svojich, sosobaš meč tvoju krásnu hlávku so smrťou!“

Majnotka schýlila hlavu na znak slepej poslušnosti.

„Pse,“ hovoril Aga k Židovi, „vyjav, čos videl; no, kolkoráz budeš luhaf, tolkoráz prebodnuté bude telo tvoje ocelou!“

Žid sa triasol, oči jeho sem tam tekaly a kolená zksesly k zemi.

„Prisahám na Cherim, na Jehovu, na Messiaša, na deň súdny, že svätú pravdu hovorím. Medzi Synopou a Trebizondom videl som sto čajek²⁾ Šajtanov³⁾, bol som medzi nimi, obdržal som zlato a zaprisahal som sa, že jim budem čo vyzvedač slúžiť. Pozajtrajšej noci majú doplaviť sa pod múry Seraju⁴⁾ a už nie len predmestie hodlajú vypáliť a vyplieniť, ale i samé mesto. Vodcom jejich nenie ten mladý, ktorého pán sveta, Sultan Amurat, štedre bol obdaril, ale ten starý, ktorý pri čajkách na brehu sedával.“

¹⁾ Huryska = panna rajská, milenka v raji zomrelého Mahomedána.

²⁾ Čajka = loďka kozácka.

³⁾ Šajtan = diabol, zlý duch; tak menovali Turci Kozákov.

⁴⁾ Seraj = sídlo Sultanovo, Istanbul.

„Či si istý,“ pýtal sa Osman, „že vodne ukrývajú sa popri brehu a len v noci sa plavia?“¹⁾

„Synu veľkého Kaplana! Ozdobo rytierstva Musulmanského! Tak som o tom presvedčený, jako že je dnes deň Sabatu.“

„Teraz idz preč, pse neveriaci, očakáva ťa zlato za pravdu a ocel za lož!“

Vyšiel Žid z izby. Aga ostál sám s milenkou. Odokryl jej závoj. Jak jutrenka skvelo sa líce Zopiry. Rumenec rozliat sa po mliečnom líčku. Oči svietily žiarou žeravého uhla a obočie farbou dreva ohňom začierneného malovalo sa nad okom.

„Na tvoje oči prisahám, pekná huryska, že žiadon zo Šajtanov smrti neujde — tridsať lodí Musulmanských už odtína cestu úteku. Krvou zaplatia poplienie Galaty²⁾ v Seraji môjho otca!“

Tak hovoril Aga — i lúbal i objímal peknú Grekyňu. Láskou dmuly sa jim prse, — láska stala sa jim životom.

Na palube sedia Krestania i Mahomedani bez sna i ticho. Smutne plávajú sa loď po vode, lebo dve mrtvolky ešte neporušené ležia na hladine morskej i hlásajú jim ľudskú jich ničomnosť, že jedon človek silnej vôle vládne nad nimi, jako nad stádom dobytky — a oni ruky i meče majú — no zchádza jim vôľa i jednomyslnosť.

II.

Zahasly hviezdičky.

Raňajšia zora blyští sa jako srebro.

Popri brehu Natolského potuluje sa hajno temných dakychsi bodov po vode.

¹⁾ Kozáci často napádali brehy azijského Turcka a v tých svojich výpravách pridržovali sa často brehov i melčín, kde ľahko plávaly jich čajky a kde jich žiadna loď prenasledovať nemohla. Vo dne odpočívajú, v noci plávajú sa. — Bentinek (vo svojich úvahách o dejinách chánov Tatarských) píše o Kozákoch: vytrvalí v boji, obozretní vo výpravách, žiadon národ nemohol jich v tom prevýšiť; na Čiernom Morí neraz celú flotu mučili marnými honbami, a nahrajúc sa do vôli, vracali sa medzi svojich krajanov s bohatou korisťou.

²⁾ Galata, predmestie Istanbulu, obydlené najviac Krestanmi.

Sú to čajky Kozácke!

Práve čo sa zjavily, lebo ešte voda člapoce po bokoch lodíc, — peny jakoby veľkými plachtami vyskakujú na paluby.

Molojci¹⁾ zlobia sa na tišinu morskú, v pochode svojom obrátia sa i zastanú slabé članky, až zruby v nich praštia; i postaviac sa vo dva rady popri brehu, poberajú sa na odpočinok. Spia bojovníci bezpečne, lebo sú príďaleko od brehu, aby jazdci alebo pešiáci mohli dostať sa na čajky a na melčinu turecká loď nemôže priveslovať, i huk puškoveho prachu a hvízdanie kule snadno zobudí Kozáka.

Na čajke Atamanovej²⁾ shromaždila sa v tú chvíľu starešizna³⁾ vojanská, i zasadla si k porade⁴⁾. Ešte je tma, ledva tváre si vidia. —

„Pánovia bratia!“ riekol Ataman Skalozub. „Dosiť vodí sa nám dobre. Očakovský baša bol lenivý i nepretiahol refaze a naše čajky tak ticho sa prešmikly, že ani pes na ne nezabrechal. Ôsmy deň je už tomu, čo sa potulujeme popri brehoch Asie a ešte oko ľudské nás nevidelo. Žid vyzvedač prisahal na talmud, že Istanbul nenie strážený, že tam už zabudli na Kozákov. Zajtrašej noci oznámime sa jim, vpadneme do Seraju, zamočíme ruky do pokladu Sultanovho, za chvíľu popracujeme ohňom i mečom, a vysadneme na čajky a letom orla poletíme šírym morom!“

Po ňom ozval sa Záporožec Solop:

„Ja ďalej nevidím, len to, čo je na konci mojej ručnice alebo pod ostrím meča; no zdá sa mi, že lepšie by bolo vyplieniť Trebizond a Synopu, jak napádať sídelné mesto Ottomanské.“

¹⁾ Molojci, tak menovali sa sami Kozáci.

²⁾ Ataman, vodca Kozákov.

³⁾ Starešizna, rada, výbor.

⁴⁾ V čas vojny nebol Ataman zaviazaný svolávať radu starešizny vojanskej, jeho samovláda dala mu moc riadiť voje, jako sa mu líbilo. No zasadnutie rady vydržovalo sa prečasto, jako to vidíme v dejinách Záporožia i v iných spisoch týkajúcich sa Kozáctva. — Sám Bohdan Chmelnický, samovládár prísny, svolával v čas svojich výprav takú radu.

„Kto nič nepodujme,“ odpovedal Ataman, „ten nič nemá. Tatár teší sa jednoduchým plenom. Kozákovi treba svetom zatriasť, — a keby bol rebrík do neba a schody do pekla, to by ešte išiel i ta pohulať!“

„Tak jest, otče Atamane. Nech žije otec Ataman!“ zvolali všetci a Solop zafal zuby²⁾ i zahaňbil sa zapyriac sa až po uši.

I povstal Hlubocký Teterovčik:

„Otče Atamane! Kam nás povedeš, pôjdeme, čo by do bitky i so samým pohlavárom diablov; ale Židova viera je psia viera. Za peniaze bude slúžiť Kristovi i Antikristovi, za peniaze predá i jedného i druhého. Nemožno je spoliehať sa na jeho slová — dobre hovoria: jak chytíš Žida, zabij ho a obes ešte i jeho mrtvolu.“

„Dal som mu zlato,“ odpovedal Skalozub, „obdaroval som ho zlatom, a za zlato urobí Žid všetko. A potom, keby nás i zradil, či nemá Kozák meč, aby rozsekal osídla, jaké nám nadstaví? Deň dákosí prežijeme a v noci navštívime pri zapálenom lampáši Seraj“

„Svätá je vôľa otca Atamana!“ ... odpovedali všetci a rozišli sa po svojich čajkách na odpočinok.

Už sa dobre rozodnievalo, nebo bolo pochmúrené, západní vetor začal povievať, pohybuje sa hladina morská, vyzdvihuje sa, nadýma, sráža sa s hukotom na tisícich miestach, a vlny počaly vyskakovať na čajky Kozacké.

Molojci ti, čo už boli prebudení, hnevali sa na vetor, lebo bude treba pod vodou robiť veslami, ti, čo spali, ani sa nepohli, lebo pre nich metané vlny morské boly polúbkom matky, ktorý dáva spiacemu dieťaťu.

Jedon z Kozákov uzrel jakýsi tmavý bod pohybovať sa po mori. Ihneď skočil z čajky na čajku i zobudil otca Atamana.

Ataman pretrel si oči, položil si čiapku s čáповým perom na hlavu i obrátil zrak k naznačenému miestu.

¹⁾ Pohulať, po vojansky zabaviť sa.

²⁾ Výraz užívaný na Ukrajine, znamená zahaňbenie sa.

Skalozub čo už i šiesty krížik zakončieval, mal popri šedivých jak divý holub vlasoch zrak sokolí. Tridsať výprav na mori prežil, a tak bol dobre s nim obznámený, jako s jiedlom i s nápojom.

Pozrel a zavolať:

„To loď Bisurmanská¹⁾! Molojci, k veslam!!“

Z čajky do čajky letel hlas a čo šumenie vetru a hučanie vln nedokázalo, to urobilo jedno slovo Atamanovo. Molojci zobudili sa, vstali, ozbrojili sa a pochytili veslá.

Tmavý bod jak na droždiach rástol i približoval sa ku Kozakom, už pozorovať sťažne i plachty a červenú flagu²⁾ Musulmanskú.

„V lavo i v pravo ku brehu!“ zavolať Ataman³⁾.

Čajky rozdelily sa na dva húfy, dým zakúril sa na lodi, silný hrom z diel zahúkol, a voda na mieste, kde čajky stály, rozplieskala sa a vysokými vlnami dmula sa do výšky. Čajky poskakúvaly jak v tanci po vlnách a Molojci ostrili si nože a jattagany na brúsach. Zahrmel druhý hrom, tretí, štvrtý a neprestajne jedon po druhom rachotily.

„Naša bude loď,“ zavolať Ataman. „Neznalec ju spravuje. Zpustí sťažne, do kola sa, Molojci!“

Sťažne spadly. Z jednej i z druhej strany vyletely čajky na hlbinu a širokým vencom otočily loď.

Hrmia vatreny Bisurmanské, už i z janičariiek strielajú a kule ryjú sa vo vode pred čajkami, len bubliny sbureného mora k nim doletujú.

Molojci jak by sa ihrali — len kedytedy vyletí kulka z ručnice jich.

Prestala strelba z diel, len janičarky pukajú.

„K nápadu!“ velel Ataman. „Na loď! Niet tam už prachu!“

¹⁾ Bisurman = Turek, Tatár.

²⁾ Flaga, zástava. jakú každá loď má, aby oznamovala, ktorému národu alebo krajne patrí.

³⁾ Manevrovanie Kozackých čajek i celú bitvu podávam čo najvernejšie dľa opisu tých výprav od Bantyša Kamiňského vo svojej historii i článku o Kozakoch a jich vojnách.

Bunčučník¹⁾ na znamenie zakýval triráz v povetrí bunčukom. Molojci zaihrali silne veslami, dvaja v každej čajke podvihli železné háky, osadené na hrubých drevách, i všetky čajky letom strely pustily sa ku lodi.

Štyridsať diel zahrmelo na lodi. Desať čajek prekotilo sa, a Molojci jedni bez žitia plynú s vlnami, druhí rukami i nohami pracujú, aby dosiahli loď alebo čajky. Ale už osemdesiat hákov začepilo sa na palubu — loď zúri i skáče a čajky držia sa jako psi kože prenasledovanej divokej svine.

„Napred!“ volá Ataman. „Bij, sekaj!“

„Sláva Bohu!“ volajú Molojci, i skáču na palubu.

„Smrť Šajtanom!“ kričí Osman Aga.

„Allah, Allah!“ odpovedali Janičari. I bránia prístup Kozakom mečami.

Ruky, hlavy odletujú. Krev strieka, ranení vzdychajú, bojujúci hulákajú. Vstekle bránia sa Musulmani, vstekle napadajú Kozaci. —

„Za mnou!“ volá Ataman a zametá široko mečom.

„Prisahám na proroka,“ kričí Aga, „ten zahynie mojou rukou, kto ustúpi!“

I mácha zakrvaveným jattaganom v pravo i v lavo.

„Sláva Bohu!“ kričia Molojci celými prsami.

Zvíťazili . . . . .

Majnotovia prosia o život.

„My jednoho Boha vyznávame s vami!“ volajú.

Ale ucho Kozáka je hluché, prosby nepočuje a ruka kole nožom, seká mečom.

Preriedili sa Janičari bojujúci okolo Agu.

I vybehla na palubu deva s rozčuchanými vlasami, so štyletom v ruke i zastala si pri Osmanovi.

Za chvíľu zarazili sa i prestali bojovať Molojci.

Musulmani postúpili napred a divoký boj započal sa znovu.

Zopira premožla slabosť svojho pohľavia, zabudla na svojho Boha, lebo miluje

¹⁾ Bunčučník, zástavník; bunčuk = koňský chvost, Kozacká zástava v boji.

Osmana — a láska náruživá silnejšia je nad vieru, nad krutý boj. I bojuje štyletom, popri milencovi nadstavia svoju hrud a Aga odráža od nej údery.

Celý oršak¹⁾ Musulmanský je vybitý, len oni dvaja stoja na palube, oddelení od nãpádateľov hrbou zabitých.

Osman ustískal, vybozkával devu, tak prudko jakby dušu chcel v nej do seba vdýchnuť. Pochytil ju za vlasy a švihol mečom — krev vystrekla a hlava, ktorá sa láskave usmievala, ostala v jeho ruke. Zakrútil ňou i hodil ju do mora, hovoriac:

„Okrem mňa nedotkly sa ústa žiadneho muža jej úst za života, nedotknú sa ni po smrti.“

I jak vsteklý rútil sa na Kozakov.

Ataman prvý zaťal mu mečom do hlavy. Potočil sa Aga i blúznil:

„Prepadnite sa prekliati Šajtani, pes psov zradil.“

Ešte lalotal nezrozumiteľné slová, plul krev, ale v okamžení rozsekaly ho Kozacké meče na kusy.

Molajci pohádzali mrtvých do vody i dali sa do plenu. Nebolo tam ani sriebra ani zlata, ani bohatých hodbávov, len meče a šaty Musulmanské.

Z izby Agovej vytiahli Kozaci dvoch čiernych otrokov a od strachu trasúceho sa Žida. Otrokov hodili jako diablov do mora a Žida zavliekli k Atamanovi.

Skalozub poznal zaplateného vyzvedača i zavolal:

„Psia viera, čo ty tu robíš?“

A Žid, keď videl, že mu ešte neodtali hlavu, zajkajúc sa hovoril:

„Veľký, veľkomožný, najväčší samovládár! Pane Atamane! Ja som úmyslne túto loď doprevádzal, ku plenu pre deti pána Atamana, pre pánov Molajcov. Na Talmud, na Suru, na Bachury zaklínam sa, že pravdu hovorím.“

„Zrada! ... zrada! Otče Atamane!“ kričali Kozaci. „Či vidíš, jako nás lode turecké do okola opasujú?!“

„Na čajky, Molajci!“ velel Ataman.

I rozkázal Hlubockému Žida potrestať a loď podpáliť.

Sypali sa Molajci do čajek.

Hlubocký rozkázal prosrední sťažeň odňať a stržeň na ňom ostro otesať.

Žid plakal i triasol sa, i za ruky chytal, nohy objímal, i vreštal:

„Ja som nevinný, ja som nevinný! Zmlujte sa monarchovia!“

Nič mu to nepomohlo. Jak pečenu na ražeň, tak nadiali Žida na kôl.

I podpálili pozostalí Kozaci loď na všetkých stranách, i sadli si na čajky, aby sa spojili s otcom Atamanom.

Horela loď plynúc celá v ohni po mori.

Žid v boľastfách nad vodou pýtal vodu, otváral ústa a plameň ho smažil a tak sa trápil, kým zpalené boky lode nerozpadly sa a celá stavba jej zničená nebola.

Čajky Kozacke spojily sa do hromady. Kamkoľvek Ataman oči obrátil, všade byly turecké lode. Už nemyslí o Istambule, ale jako bude môcť vyviaznuť z prekliateho polohenia. I káže veslovať ku brehu, ale hned nesčíslné šalupy¹⁾ oddelily sa od lodí a s rozpiatymi vetridlami veslovaly v túže stranu — a breh pokryl sa Janičarami, Spahami²⁾ i delami Ottomanskými.

Čajky znovu vrátili sa na hlbokú vodu.

Ataman myslel za chvíľu — potom ukázal Hlubockému na najväčší priestor medzi dvoma loďami, i riekol:

„Pane plukovník, povesluješ tade so všetkými čajkami v ten čas, keď ja dám sa do bitky so šalupami, ktoré sú pri brehu. Pri ústi Dniepru spojíme sa spolu, jestli tá Božia vôľa.“

„Nie, otče Atamane!“ volal Hlubocký a za nim Kozaci. „Zahynieme s tebou všetci a neodlúčime sa!“

„Taká je moja vôľa!“ zvolal hrozne Ataman. „Smrťou bude trestaná každá neposlušnosť! Smrťou trestaný bude každý, kto by sa opovážil vrátiť alebo odňať sa do boja!“

Smutne pozerali Molajci.

¹⁾ Šalupa, malá loď, člnok.

²⁾ Spahovia, vojaci tureckí.

¹⁾ Oršak = spriedov, mužstvo.

Ataman vybral desať čajek a s nimi vesloval ku brehu.

Ostatnie čajky stály na mieste.

Ti Kozaci, čo išli s Atamanom, boli veselí, čelá jich vyjasnené.

Ticho plynú čajky. Šalupy obrátili sa ku nim. A ledva sa čajky na tisíc krokov k nim priblížily, strielajú Turci do nich z diel i janičariiek z brehu i zo šalup. Rozprchly sa čajky, ale hneď silným veslom pracovaly späť i vpadly medzi šalupy, začepily sa na ne hákami a Molojci opúšťajúc čajky i veslá s britkým mečom skákali na paluby Bisurmanské.

Seč ukrutná sa začala.

Padajú Musulmani, padajú Kozaci.

Šable švistia, jattagany do tela sekajú.

Ataman povzbudzuje svojich i váľci; čiapka mu spadla, do hlavy mu sedemkrát zafali.

V dialke zahrnely delá z lodí tureckych.

Ataman vstýčil sa, pozrel, zavolał:

„Naši sú zachránení! Teraz jich sám diabol nedohoní. Bratia, draho zaplaťme svoje životy!“

I začal sekať mečom do Musulmanov, že hrbami na zem padali. I Kozaci popri ňom hulajú, zo šalupy na šalupu skáču. No

i Turci bojujú zmužile, i napádajú jich stokrás väčšou silou zo všetkých strán.

Atamanovi prebodli prse i zvalil sa na palubu — ledva niekoľko Kozakov ostalo pri živote i to veľmi ranených; ešte sa bránia, no podľahli konečne.

Prestal boj.

Musulmani poviažali nohy i ruky provazami a reťazami napolo umretému Atamanovi a siedmym Molojcom — i zaviezli jich na loď Kapudana Bašu.

Kaplan zaprisaháva sa na Allaha, na Mahomeda, že pomstí smrť synovu i zneváženie, ktoré čas troch rokov nezmažal z pamäti. Svojou vlastnou rukou pomstil by sa nad zajatými, no treba je dať verejnú výstrahu, a strašná pomsta hotuje Molojcom ešte hroznejšie muky.

Ataman ledva že otvoril môže oči, nepočuje blúznenie, nebojí sa pomsty a myseľ má veselú, lebo tri časti Molojcov zachránil.

Letely lode letom blesku s vesťou ku Istantbulu, s vesťou, jakej nebolo slychať od narodenia sa Mahomedovho.

Vodcu Šajtanov a sedem jeho bojovníkov chytili, pred západom slnka uvidí jich Sultan, uvidia jich verní vyznavači prorokovi.

(Dokončenie nasleduje).

Kvet.

Prečo ťa ja z celej duše ľúbim,
Môjho žitia prelúbezný kvet?
Krásou tvojou prečo sa ja chlúbim,
Hoc ťa šarpe prevrátený svet?

Čo jar zrodí, rastie, kvitne; v lete
Velatí sa, v jaseň dozreje;
Sviežosť utešenú zima zmete,
Sňahami ju víchor zaveje.

Príroda vševládna! Tvoju nohu
Ktože v behu večnom zastaví?
Človek? Nad tebou je Tvorco-Bohu
Tvojmú daná berla vešsprávy.

Čo udreli na tvoj ligitavý
Prestol obroludia Titani,
Od Perúna boli, jak báj vraví,
Do jazernej bezdny zmetaní.

Preto ťa ja z celej duše ľúbim
Môjho žitia prelúbezný kvet!
Krásou tvojou preto sa ja chlúbim,
Hoc ťa šarpe prevrátený svet.

Že raz ovoc svetu podáš zlatú;
A keď slavný čas ten pribude:
O zlom svete, spievam vešľbu svätú,
Vtedy ani slychu nebude!

Nezabudov.

Ján Švehla.

Historická povesť od Václava Vlčka.

I.

K tábore Českých Bratrov pri Kostolanoch¹⁾ ubáňal v prudkom behu jazdec. Konik potkýna sa; no nedeje sa to pre hustú tmu, ktorá v podzimnej noci nebo i zem zahalovala, ale unavením, ktoré koňa užuž pre-máhalo. Jazdec nedbajúc na ťažké jeho zdýmanie neprestával ostrím ostrohy i plochou meča pobádať ho, zvlášte od tej chvíle, čo ku zraku jeho prenikla žiara strážnych ohňov v ležaní.

Tam skoro v tomže čase spozorované bolo dupotanie koňa jeho. Pri vatrách v tú stranu strážili niekoľkí strážnici, ale zvlášte i ženy, ktorých mužovia neboli v tábore; vytiahnuvše s hejtmanmi Františkom z Hája, Jurom z Lichtenburka a inými proti nepriateľom, Uhrom i Rakušanom. V minulom dni bolo jim hučanie vzduchu a dunenie zeme dalo spoľahlivé návestie, že bol svedený boj. I boli z tábora vyslali jazdca na výzvedy; a len teraz malo dychtivé jich čakanie nejakými zprávami ukojeno byť.

Dýchanie zatajilo sa vo všetkých prsach, keď prvé zvuky k nim doznely.

„Je len jedon!“ ozvalo sa medzi nimi a pohnutie povstalo nielen okolo vetry, ale v celom tábore.

Do dialky už volali naproti jazdcovi a dľa hesla poznali Bratra.

„Zkade jazdiš?“

„Z bitky!“ odpovedal prichodzí ešte neviditeľný.

„Našich si nesretol?“

„Sretol. A poslal som jich, kde jich potrebujú.“

Po tých slovách nasledovala z týchže úst hrubá kliatba; pod jazdcom vysilený kôň klesol celkom.

Celý rad už ponáhlal sa mu naproti. Nikto nevyslovil dosiaľ hlavniu otázku, či bolo za potreby jich poslov inde a prichodzí

dosiaľ nezavolať „vífazstvo:“ lepšie bolo vyčítať novinu z jeho tvári.

Ostatne nedal on jim dlho čakať.

„Prehrali sme!“ ohlasoval pevným hlasom. „Svolajte hajtmanov.“

Ani tri minuty neuplynuly po týchto slovách a bez poplašného znamenia bolo v tábore všetko na nohách, jako by ho na mnohých stranách bol zapálil. Bratri boli bojovníci remeslom; kdežto ale každý remeselník nástroje svoje aspoň na čas nočného odpočinku na stranu odkladajúc svojho povolania sa zbavuje: oni v ktorúkoľvek hodinu prebudení, obracali myseľ svoju bez pochyby a celkom len na svoju zbraň.

Už bolo i známo všetkým, že Bratrov zastihla pohroma. A preca bolo v tábore tolko rozdielnych jazykov, čo živých národov v Europe.

„Bôh naprav to! Čo robiť?“ volano bolo všade.

„Čo poradia hajtmani.“

„Niet teraz času k poradám!“ ozvaly sa hlasy. „Nech bude jednomu dané velenie!“

„Nech nám Švehla rozkazuje!“

Ti, ktorí inak radili, zanikli v množstve. Už odprevádzali jazdca z bitky prichodzieho ku Švehlovi, mužia vedúc hlučné rozhovory, i ženy hrnúce sa k nemu, avšak neopovazujúce sa v takej chvíli vysloviť otázku, či a čo vie o jich pokrevných.

Švehla spal pevne do posledného okamženia; len volanie mena jeho prebudilo ho.

„Poď von!“ kričali prví, ktorí k nemu vnikli. „Naši sú porazení a tys' vyvolený za veliteľa.“

„Porazení?“ opakoval mladý rytier chytro, obliekajúc sa do oružia. „Kto doniesol tú zprávu?“

„Tu je posol!“

„Kto napadol?“ pýtal sa Švehla, hľadajúc svoje zbrane.

„My,“ hovorí jazdec, „a síce na Uhrov. Keď bola bitka na vážke, prihrnuli sa jim Rakušania na pomoc. Šlo to do živého; lebo

¹⁾ Kostolany sú pri Píšťanoch na Považí. Red.

jich bola sila štvornásobná a našich málo. Mnohí padli, časť vozov ztratená, hajtmani Háj a Lichtenburk sú zajatí.“

„A ostatní?“ riekol Švehla, kladúc si prilbu na hlavu.

„Ustupovali sme tmou až na najbližšie kopce, odrážajúc nepriateľov sami s nevelkou ztrátou; z tade ponáhal som sa k vám so zlou novinou, kým nepriatelia návršia neobklopiť. Kým som dopočut mohol, trval ešte boj neprestajne.“

„Jako je to ďaleko?“

„Dobré tri míle.“

Keď si pripásal i meč, pozrel Švehla na posla.

„Tys' unavený,“ hovoril, „ale musíš nás viesť. Sadni si na voz a posilni sa.“

„Daj mi len koňa,“ znela odpoveď. „Dúšok vína zaženie mi mdlobu a na vozduchu iste drier otúžim sa.“

„Len abych ťa nemusel hľadať,“ riekol Švehla vychádzajúc von. Zástup uzrúc ho zastal bez pohnutia a bez slova.

„Či mám rozkazy dávať vám, bratia?“ opýtal sa on.

„Rozkazy!“ zahrnelo vozduchom.

A hlasom pokojným, no zvučným jako zvon, vyvolal Švehla jedinké slovo:

„Vyrazíme!“

Tisíce úst opakovali slovičko to jakby ozvenou.

„Ale treba napadnúť nepriateľa tolkoráz silnejšieho s rozvahou,“ ozval sa dôrazne jedon z hajtmanov, starší nad Švehlu.

„Inakšie vydáme sa snadno do záhuby všetci,“ prizvukovali nektorí iní.

„Počul si, pane Vintieru a vy druhí vôľu bratov,“ hovoril Švehla k nim hlasne ale mierne, a ku množstvu obrátený dokladal: „Ešte môžete voliť si poradu alebo moje rozkazy. Jestli premeškáme okamženie, musíme pravda očakávať nepriateľa tu za priekopami a násypmi. A Bratri, ktorých prenasleduje nepriateľ už teraz, iste sú ztratení, keď hneď nevyrazíme.“

„Vyrazíme!“ skríkly zástupy.

„Kone k vozom! Pohoničia na svoje miesto!“ velel Švehla, sotva že volanie jich doznelo. „Z mužov ostanú k ochrane tábora

len najstarší, počtom poldruhého sta; s nimi ženy všetky — mladíci zstanú jich miesta na vozoch. Trúbači, ohláste rozkazy!“

Čírou nocou rozliehaly sa zvuky trúb. v tábore nastal život jako v mravenisku. Kde sa ešte náhodou sretol bojovník so svojou manželkou, rozlúčil sa s ňou jedinkým slovom — jako roľník, ktorý odchádza z domu do polnej práce, len že jemu netreba tak skúpym byť s jedným okamžikom. Vozy počaly rachotiť, ľudia stavali sa do zástupov. A keď druhýraz trúby zahlaholily, vozy i zástupy hrnuly sa z tábora.

„Chodte s Bohom a vráťte sa šťastne!“ volali za nimi z násypov.

„Amen — ráč to Bože dať!“ znela odpoveď odchádzajúcich bojovníkov. A od tej chvíle utíchol hlahol medzi nimi. Veď nastala jim práca, a nie to dobrý robotník, čo mnoho hovorí. Myslel celkom upiata na zdar podniknutia nehladala zábavu vo slovách; poučenia ale, či napomenutia nebolo treba, veď každý bol na svojom mieste a dobre vedel, čo sa od neho očakáva.

Len trúba ozývala sa chvíľami dávajúc vozom, jazde i pešiakom na vedomie, jako sa po vôli vodcovej ťaženie má obrátiť, čoho sa treba chrániť. A všetko vykonávalo sa jako v okamynutí.

Po trávnych rovinách hnal sa prúd jako strašlivé stádo šeliem nočných s hlukom utlumeným a krokom priskoreným; zdalo sa, že i kone zapriahnuté do vozov preniknuté sú tým istým duchom jako bojovníci: oči jich svietily, nozdry byly roztvorené i museli byť skôr zdržované než poháňané. Vektor, ktorý sa o vozy a zbrane udieral, lebo tu a tam bezlistým stromom zalomcoval, bol ōviditeľným káratelom, povzbudzujúcim jich netrpezlivo k chytrosti, zvlášte keď nejaká prekážka jich pochod na chvíľu zdržala.

Lebo cesta jich šla tu barinami, tu mýtinami, tu ponad hrboly, tam ces potoky. Švehla majúť pri boku posla, ktorý tade pred niekoľkými hodinami ubáňal, a niekoľko mužov, ktorí dobre znali kraj, dľa jich výpovedí velel zahýbať hneď na pravo, hneď na ľavo. Kdekoľvek vrazili na prekážku, on vstal i dával rozkazy, a ostával na mieste, kým

i najposlednejší voz nepohol sa opäť. V slovách jeho nejavila sa ani stopa netrpezlivosti; chvíľami hučal potichu jakúsi pieseň, náhle prehodil k poslovi novú otázku o bitke včerajšej, zvlášte o bojisku, s ostatnými hajtmannmi neradil sa nič. Častejšie pozdvihol oči k oblohe; no marne bolo jeho pátranie po nejakej hviezde, jakoby sa všetky boly zavrely do nebeských izieb pred nevlúdnou hmlou a surovým vetrom na zemi.

„Jako dlho máme ešte do svitania?“ obrátil sa Švehla k šedivému voziarovi, a to na celej ceste bolo prvé o čom zdal sa byť v nejistote i pýtal sa na cudziu mienku.

„Dve hodiny najviac,“ odpovedal stavec na málo sa zamysliac. „Ale pred svitaním dostaneme ešte dážd.“

Výpoveď jeho potvrdila sa o polhodiny skutočne. V tej istej dobe vracaly sa prvé predstráže, zvestujúce, že najprednejší vojini už o nepriateľovi zvedeli.

„Nuž, oddýchnieme si po ceste,“ zastavil rytier ťaženie a nových jazdcov vysielajúc hovoril: „Varujte sa srážky; nech mám čo najdrieť zprávu o polohe a rozsiahlosti nepriateľského tábora. Dobre sa rozostavte; na blízko nech sa dostanú, ktorí vo tme vidia najlepšie.“

I zatočil koňa do vozovej hradby, i zastal si v prosred zástupe.

„Bratia,“ zvolal nahlas, „nemám vám mnoho povedať. Stojíme oproti sile o mnoho väčšej; keď budeme premožení, bude to poslednou našou porážkou — deň nastávajúci pochová Braterstvo naše na veky. Preto som zakázal ženám tiahnuť s nami; jestli padneme, nenie potrebná smrť jich. Poslední náš boj pre neprítomnosť jich nebude menej slavný. Odovzdajme sa do vôle Božej; no modlite sa potichu, aby sme sa nevyzradili pred časom.“

Sám zkočil z koňa, pokľakol a všetci Bratri s nim. Katolíci všetkých krajín a Husiti rozmanitých vyznání odriekávali krátku modlitbu, venovali ešte kratšiu spomienku tým, ktorých boli zanechali v tábore — k ostatnému svetu sotva ktorého Bratra srdce pýtalo — potom už celú myseľ obrátili ku svojej zbrani a rozkazom vodcovým.

Vodca ale, mladý, krásny bohatier, keď bol odchádzal z tábora, s nikým zvlášte sa nelúčil: či aspoň teraz na neko ho si pomyslel? Na nikoho — ani v tábore, ani v širokom svete.

Shováral sa s ostatnými hajtmannmi.

„Rozneste rozkazy po zástupoch,“ prepúšťal jich potom, „nech nenie treba trúbenia.“

Opäť pohol sa voj.

Švehla teraz celý ožil; oko jeho zažiarilo ohňom prenikajúc temnotu a hmlu a jako jastrab nad svojou koristou vznášajúc sa nad šiky mužov i vozov. Ustavične prijímal zvesti vyslaných stráž. Tak blízko boli už k nepriateľovi, a ten vo spaní sa kochajúc víťaznými snami nepozoroval jich posiaľ. Na Bratra, ktorý sa bol odvážil najbližšie, zavolala nepriateľská stráž; on sa ale schúlil k zemi a ušiel nazpät.

„A jako zavola na teba?“ pýtal sa Švehla.

„Po nemecky.“

„Teda máme Rakušanov pred sebou. To je dobre: veď zasluhujú, aby sme jim dali naučenie, že nenie radno veľmi ochotne chodiť na pomoc.“

A máchnuc mečom na kríž, až to v poveltri hvízdalo, skríkol hlasom, pri ktorom krev poskočila v žilách:

„V mene Božom — ztratenci ku predu! A vy,“ dokladal k trúbačom, „rozdujte vozduch hlaholom, nech obliehaní bratia nás poznajú!“

Mocne, jakoby volaly k poslednému súdu, zavznely trúby. Zahučaly lesy, zašumelo poveltrie — roje besov bojovných heslom tým privolaných, naplnily jich.

V tú istú chvíľu rozliehal sa vozduchom bojovný spev:

Hospodine pomiluj ny!
Jesu Kriste pomiluj ny!
Ty spásu všeho míra,
Spasiž ny i uslyšiz,
Hospodine, hlasy naše!

Tak spieval každý z bojovníkov Braterských, nech bol jakéhokolvek jazyka.

Jak tu ožilo ležanie Nemcov a Uhrov okolo návršia!

A po malej chvíli odpovedano bolo z vršku podobným trúbením a tou istou piesňou. A prv, lež nepriatelia mohli zbrane pochytiť, vnikla jazda Bratrov hlboko medzi nich.

A keď deň neveselý, jako zasmužilý, popudlivý stavec, rozložil sa nad podzimnou krajinou, našiel Bratrov od starca až po mladika všetkých v tuhej práci.

Protivníkov bolo nepriehladné množstvo; jakokoľvek neboli očakávali útok, preca prednie rady nemohly ani ustúpiť, a kým boli Bratři s nimi hotoví, celá sila nepriateľská bola už na nohách. Hrozný strach, ktorý zachvátil všetkých, ustúpil náhle hnevu, ba vzteku, keď poznávali, jak nepatrná proti nim hrstka jich napadnutí odvážila sa.

Bratři vediac, že beží o jich celé vyhľadanie, preca nebojovali zúfale. Jedni zošediveli, druhí odrástli v poli a nepriaznou jich jedinou voľbou bývalo remeslo válečné. Do nebezpečenstva smrti najhroznejšej vychádzať, bolo jich chodzou každodennou; zápasíť s odporcom o život pri hukote strelby, treskote trúb, bedováni ranených a chrapote umierajúcich bolo jim tak obyčajné, jako ptákovi preletovanie povetím a krtici brázdenie zemskou pôdou.

Život ľudský nepovažovali za nič, svoj nevážili si. V tej veci boli všetci hrdinami dokonalými, že neznali strachu; s udatnosťou ničím neoblomnou bojoval každý, kým smrti lebo mdlobe do náručia nepadol. Ztade nemierna tá sila v nevelkých zástupoch Braterských; činy hrdinské, pre jaké iní boli ospievani a vynášani do neba, boly u nich všedné, ponevác jim nebolo počtu.

Švehla sám len na tretí rok trávil medzi Bratrami; no priniesol bol srdce dávno dospelé pre tábor. Okom orličím, no s tvárou jasnou stíhal teraz priebeh bitky; každé nebezpečenstvo poznal v zárodku tak dobre, jako každú chybu protivníkov, i nebol nikdy v rozpakoch, čo by v tom okamžení bolo najprospešnejšieho. Keď videl ustrnutie lebo hnevy ohrozených či premožených nepriateľov, pohrával si neraz i úsmev ústami jeho.

„Uhrom nenie sa čo diviť,“ hovoril pre seba, „veď sme na jich zemi a to hostami nepovolanými. Ale vy, páni Rakušania, mohli

ste dočkať, kým vás navštívime doma. Či vám bolo ľúto peňazí, ktoré ste nám na staré dlhy preca konečne vyplatit museli? No, nemáme jich sebou. Ale dá Bôh, vyprosíme si nektorých z vás, aby ste išli podívať sa do nášho tábora!“

Avšak ani sami Bratři dosiaľ nevideli, z čoho čerpať nádej, žeby sa víťazstvo k nim skláňalo. Boj rozpaloval sa každú chvíľu jako požiar v mohutnejšie plamene, ktoré o mnoho nebezpečnejšie hrozily jim, lež protivníkom jich. —

„Počuj!“ upozorňoval zrazu Vintier Švehlu. „Našim tam hore nečo chybuje.“

„Prachu,“ odpovedal vodca iste a chladne. „Strelba jich od počiatku bola mdlá.“

„Či nedáš jim ešte znamenie, aby sa dolu zpuslili z vrchu?“ prehodil s významným pohľadom Vintier.

„Nie, pane Nemec — ešte nie!“ odpovedá Švehla s veľikým dôrazom. „Len ty nezpúšťaj z očí svoj zástup!“

Nereptajúc obrátil sa Vintier ku svojmu oddielu.

„Zpusť sa z vrchu!“ hučal Švehla do seba. „Aby oni najprv rozmiažení boli tam a my tu. Ešte majú naši protivníci veľmi svieže sily. — Hľa, statoční páni Maďari sú nedočkaví!“

Slová tieto týkaly sa jazdeckých zástupov, ktoré sa boly stranou z pozadia vyhrnuly, avšak pre rakúsku pechotu bojom zaneprázdnenú na nepriateľa sa vrhnúť nemohly.

Obličajom Švehlovým preletel opät úsmev, jaký vykúzljuje mužným ústam detská hračka.

Z Uhrov v pozadí najprv jednotliví jazdci ztratili trpezlivosť a vrhli sa medzi bojujúce zástupy; príklad ten bol tak nákazlivý, že za malú chvíľu celá jazda ku predku sa pustila, a z prirodenej divokosti upadnúc do vzteklosti málo na to dbala, že slepe cválajúc na nepriateľa, predovšetkým vo vlastných spojencoch veľikú škodu a úplný zmatok spôsobila.

„Jazda zpät — do ohrady!“ velel Švehla.

A keď sa ozvalo znamenie, cúfali prudko jazdci Braterskí, rozdávajúc ustavične rany na pravo i na ľavo.

Vozová hradba otvorila sa, oni vbehli do nej. Z peších nepriateľov nik jich ta neprenasledoval; lebo bola dostatočne známa tá hrozná brána. Ale najprednejší Uhria v tom doraziac vohnali žrebcov svojich do ohrady medzi vozy; tie zavrely sa za nimi jako voda nad utopencom.

Jačiac jako posadlí prirojili sa krajaniam jich pred hradbu, vztek jich rástol tým viac, čím bol málomocnejší. Čo boly platné jim britké jich meče, čo päste silou kypiace, čo platné i bujné kone, keď proti nim čnela tu len neraniteľná skalotvrdá hradba vozová?

A z nej sypaly sa kule husto, jako zo sivého mraku krupobitie, a každá utkvela v tele ľudskom lebo zvieracom; mužovia i kone rútili sa nazpät jako ovanutí dychom morovým, vozy postupovaly neodolateľne vysielajúc zo seba novú a novú záhubu, krydlom jedným zaskočená je časť uhorských jazdcov i obklopená, ostatní čo najlepšie ubiehali.

„Teraz dajte znamenie našim na vrchu!“ vyvolal Švehla na trúbačov.

A keď sa to stalo, zavola k Bratrom:

„Buď spojíme sa s nimi, lebo zahyneme!“

Pohyblivá pevnosť na vršku, ktorá dosiaľ len odrážala útoky, začala teraz miesto svoje opúšťať. Daromná bola najhorlivejšia usilovnosť Rakušanov, aby ju ešte v poslednej chvíli dobyli; v niekoľko okamihoch nachodila sa už z výšiny na stráni, ktorá miernym svahom v rovnu sa klonila. Kolá spiatých vozov počaly sa rýchlejšie otáčať, žiadna ľudská sila zvonku nebola v stave, aby ju zadržala. Kto nemohol dosť skoro z cesty utiecť, bol rozmlažený; v nepriateľských šíkových utvoreniach bola na chvíľu široká ulica.

No, tým zúrivejšie vrhli sa na vozy, keď sa octly tieto na rovine. I nastal teraz Bratrom na oboch miestach zápas na život i na smrť. —

V hradbe, ktorá vrch opustila, nemohli viac lež brániť sa, keď nemali náboja; voj Švehlov musel sa predrať k nim. Aby to prekazili stoj čo stoj, napínali protivníci všetky sily. —

Nekoľkokrát podarilo sa jim Švehlu prínútiť k ustupovaniu, jestli nechcel byť obklopený; a zas jich vytiskol.

„Statočne, bratia!“ zvolal mladistvý Zbynek, Švehlov naj dôvernejší priateľ. „Už nevyviazneme — tu dokrvácame. Predajme každú kvapku draho!“

Švehlova tvár zatiahla sa celou búrou hnevu.

„Ešte jedno také slovo, Zbyňku,“ zvolal hrozive pozdvihujúc palcát, „a ja ti hlavu rozštiepim.“

Bratri dosiaľ pracovali jako oceloví.

„Prichystajte nádobu s prachom, zanesieme ho našim, aby nezahálali!“ rozkazoval Švehla. „Vstúp na moje miesto, Vintieru. Dlhodost musel som sa len dívať. Zkúsím i vám cestu prekliesniť! Čo máte robiť, teraz viete už.“

I popichol koňa a na čele jazdy vrhol sa do zástupov nepriateľských.

Kam podel sa jeho pokoj!

Z mierneho muža stal sa hromový klin, ktorý lietajúc v pravo i v lavo, čoho dotkol sa, porážal. Žrebec jeho, zviera prvej tak ušlachtilé, premenil sa v besnú saň; vztek bitky vtelil sa v muža i v koňa zároveň, tak že sa oba zdali srastlí v zahubného draka.

Nebolo odovania. Hrстка jazdy Braterskej s náčelníkom svojim presekala sa k vozom, ktoré s radostným jasotom sa jej otvorily.

„Chytré podelte sa prachom!“ volal Švehla s plameňmi na tvári a s bleskom v zraku. „A ku predu za nami!“

Znovu vyrazili; už nebolo mu možno ostať za hradbou.

Zo dvoch strán tisknú teraz šiky Braterské zástupy jich deliace, medzi ktorými Švehla s jazdou svojou preráža mýtinu. Medzera chytré sa úži — obe hradby vozové spájajú sa konečne.

„Váha stojí rovne!“ zahriemal Švehla. „Najbližšia chvíľa ju nakloní rozhodne k nim alebo k nám!“

I rozkazuje, aby na oboch krydlách vozy vnikly do nepriateľa. Jako päste ohromnej obludy predraly sa tieto napred a zatvorily sa opäť; kto z cudzincov dostal sa dnu, musel chytré voliť zajatie, aby ušiel smrti nijako neodvratnej.

To keď sa opakovalo, poznali nepriateľa, že víťazstvo jim je vyrvané a že, keď budú dlho odporovať, podávajú na zbíjanie.

„Dost krve vyliali sme za Uhrov!“ volajú Nemci, a začínú ustupovať. Váha kloní sa vždy rozhodnejšie.

Bratři opanovali pole, nakopili hrbami nepriateľských mrtvol, porazených prenasledovali ďaleko. Avšak i jich zástupy preriedily sa žalostne.

II.

V jasote, s ktorým víťazi víťaní boli v tábore, dalo sa počuť nejedno boľastné vzdychnutie; lebo nejedného z Bratrov darmo hľadalo medzi vracajúcimi sa oko manželkino.

„O, že som preca netiahla s vami!“ bolo počuť bedákať. „Bola bych padla s mužom. Čo mám tu robiť teraz po ňom?“

Mladý Zbynek pozdravil len jako mimochodom manželku svoju a hovoril:

„Mám smutné posolstvo. Protiva padol; nesiem od neho Bohuši poslednie pozdravenie.“

Bohuša bola asi tridsaťpäť rokov stará, i bola ženou, u ktorej sa i krása nevšednia ešte zachovala i vážna dôstojnosť už sa bola dostavila. Nebola teraz už v pochybnosti o manželovom osude, no nehorekovala, ba ani slzu nebolo vidieť v hlbokom temnom jej oku.

„Nezarmucuj sa, pani,“ prehovoril k nej Zbynek s uctivosťou, jakej drsný bojovník len schopný bol, „tvoj muž zahynul peknoú smrťou. Na teba pamätoval v poslednom vzdychnutí.“

Perny ženine zachvely sa lahunko.

„Zostaneš u nás,“ hovoril mladík ďalej, „a ja budem ťa hľadať jako vlastní syn —“

„A môj syn?“ pýtala sa Bohuša temným hlasom.

„Na svojich šesťnásť rokov držal sa jako lev. Jacek ma skoro zastane, hovoril Protiva umierajúc. No, manžela som ti zachovať nemohol; ale Rakušana, ktorý mu zasadil ranu smrteľnú, priviedol som ti. Tu ho máš; osud jeho ty rozhodneš.“

„Hrozná to ruka,“ zašoptala pani hľadiac na zajatého.

„Hroznejšia bola ruka tvojho muža,“ ozval sa tento zamračene.

„A či máš i ty ženu doma?“

„S päť dietkami.“

„Snadno mohly byť skrže môjho manžela sirôtkami ony,“ hovorí Bohuša. „Nehovor nikomu viac, Zbyňku, že týmto mužom zahynul Protiva. Nechcem, aby preto bol osud jeho krutejším.“

So zajatými toho druhu nenakladali v tábore neludsky.

„Dobre si pamätajte, čo vám poviem, páni!“ riekol k nim Švehla. „Zostanete tu, kým sa riadne nevyplatíte. Kto z vás nemá majetku, urobí najlepšie, keď vstúpi medzi Bratrov. Keď bude treba práce, pomôžete; ublíženo vám nebude, kým nezbudíte podozrenie. Každé nepriateľstvo a každý pokus o útek zaplatíte na mieste životom.“

Bratrom ale, ubierajúc sa pod svoju strechu, vlúdne riekol:

„Odpočinite si po práci; nová skoro nastane.“

Pokojne vypočuli ho všetci; veď ani inak byť nemohlo. Nektóri len povážlive pozreli na prázdne miesta po padlých súdruhoch; veď jich boi v posledních dňoch ubudol značný počet.

Bolo to na sklonku roka 1466.

V rokoch minulých, ba ešte pred rokom voje Braterské tvorily zvláštnu mocnosť v Europe; Bratři boli rozhodli vyvolenie Matiaša Huiada za kráľa, avšak, keď sa s nim rozkmotrili, pomáhali cisárovi Fridrichovi proti nemu. V Rakúsach po celé roky dialo sa všetko po jich vôli; ktorá strana získala si jich pomoc, tá vždycky mala vrch.

Lebo jim samým nič nezáležalo na osobe ani na veci, za ktorú púšťali sa do boja; kam jich väčšie výhody lákaly, tam pridávali sa bez všetkých rozpakov. Tvorili jedon spolok, ale drahne sborov; po všetkých krajinách, s Čechami susediacich, boli rozšírení. I nebolo nič neobyčajného, že v bitkách rotý Českých Bratrov na oboch stranách tvorily aspoň posilu, keď nie jadro vojev.

Keď i cisár Fridrich zadržovaním žoldu stal sa jich dlžníkom k plateniu neochotným, začali nemilosrdne hospodáriť v zemi jeho

a prenasledovať i jeho, kým prišli ku svojmu. Opustiac Rakúsy octli sa na Morave, a tu sa rozdelili; jedna polovica nasledovala rytiera Václava Vlčka z Čenova do služby kráľa Jura z Podebrad, druhí nevoľní podrobili sa nekomu a zadať neviazanú slobodu svoju navždy, podnikli boj s kráľom, ktorý ich pravda v zemi svojej trpeť nemohol.

Lebo kamkoľvek prišli, prinášali ta nie menšiu zkazu, ako každé vojsko doby tej kraju zvlášte nepriateľskému; plnom živili sa i obohacovali, ničili neľútostne mečom i ohňom všetko, čo sa jim protivilo, svojim chůfkam nekládli úzdu nijakými ohlady. Tak bolo vtedy obecným zvykom; preca ale byly vše Braterské prezývané lotrovskými, nie žety v pravde horšími boli bývali nad bojovné mužstvo ktorejkoľvek zeme, ale že zachovávaúc neodvislosť svoju dľa príležitosti škodili mnohým, a porážajúc dnes toho, komu včera k víťazstvu dopomohli, bližším i ďalším zemám boli nebezpeční.

Menom Českých Bratrov vždy sa nazývali, a dávno smiešaní boli z národov rozmanitých. Komu sa vojna stala remeslom a neviaanosť potrebou, každému otváral sa u nich úloha; vlastne všetci boli bez otčiny, bez útulu. Ale väčšie, lež v ktoromkoľvek vojsku, kúpily tam prospechy: boj bez konca, rovnosť všetkých medzi sebou, umenie válečné čo dedictvom po českých Táboroch najpevnejším štítom, mocnou zárukou víťazstva.

Moci kráľa Jura odolať nebolo jim možno. I ustúpili z Moravy na pôdu uhorskú do krajov považých, kde z rokov predošlých už dobre bohobznámení. Skoro nikde nenašli odpor, smáli, aby menej utrpeli jich prítomnosťou, mohli vstupovali do jich spolku. A tak založili bratri pri Kostolanoch blízko Trnavy veľmi ľvny tábor, neuznávajúc na ten čas nikoho a širej zemi za kráľa ani kniežata ani pána svojho.

Uhorský kráľ Matias zabavený bojom na juhu krajiny svojej vypravil proti nim hotovosť, i požiadal tie na pomoc vojsko od cisára Fridricha; bratri vybili i Uhrov i Rakušanov. No pozoslo jich teraz v tábore i s výrostkami už le niečo málo vyše dvoch tisíc. —

Na nejaký čas boli istí celou bezpečnosťou; tu nastával v tábore jakýsi život rodinný. I v tomto pokoji svojom zaoberal sa Brater hlavne vecmi válečnými; prednia bola starosť o vlastnú zbraň, hradbu vozovú, opevnenie tábora; potom len pripustil si i nejakú starosť o rodinu. Remeslám dané bolo len toľko miesta, nakoľko to vojanstvo vyžadovalo; každý remeselník bol spolu i bojovníkom.

Správu Bratrov viedli volení hajtmani, s ktorými ku poradám zasedali i starci bez výnimky. Na čom sa usniesli v shromaždení, bolo pravidlom predne najvyššiemu vodcovi. Ten volal Bratrov k dielu, ktoré bolo boj, cvik a plen.

Pri všetkej rovnosti práv a záväzkov bola medzi nimi veľká rozličnosť. Boli tu pestro smiešaní nielen synovia všetkých krajín a národov, ale i mužovia všetkých stavov, všelijakých náboženských vyznaní kresťanských, tak i rôzneho vzdelania. Ale duchom zvláštneho toho bratstva a mocou kázne panovala v tábore neobmedzená snášanlivosť; najvyšrednejší sektári inde prenasledovaní našli tu útulok svoj, no trpení boli len, kým náhľadmi svojimi nikomu nezavadzali. Nutnou podmienkou, aby neкто prijatý bol do počtu Bratrov, vždy bolo to, aby dobre zachádzal zbraňou, nech bol kňaz, lebo uprchlý z kláštora mních, lebo pluh svoj zanechavší roľník.

Rozdiel taký ostatne pozorovaný byť mohol len vo chvíľach pokoja, dľa toho, čím sa každý zabavoval, v zamesknaní pravidelnom, v boji, dielo všetkých bolo to samé, len ženy vylúčené byly výnimkou.

Na krásu žien bol tábor Braterský vždy bohatý. Tieto nasledujúc mužov do života bojovného alebo venujúc lásku svoju miláčkovi z vojínov Braterských, osvedčovaly pravda myseľ drsnejšiu a silu otuženejšiu nad ženy meštianske alebo rytierske, ale preto neboly pozbavené všetkej ženskej útlivitosti. Veď je človek rastlinou, ktorá sa prispôsobuje každému podnebiu; ženy Braterské ohlušené ustavičným lomozom bojovným netriasly sa tiahnuc do bitky, neomdlievaly; vidiac potoky krvi ľudskej, pozdvihovaly bez rozpakov i samy zbraň: no robily to z lásky k man-

a prenasledovat i jeho, kým prišli ku svojmu. Opustiac Rakúsy octli sa na Morave, a tu sa rozdelili; jedna polovica nasledovala rytiera Václava Vlčka z Čenova do služby kráľa Jura z Podebrad, druhí nevoľní podrobili sa nekomu a zadali neviazanú svobodu svoju navždy, podnikli boj s kráľom, ktorý jich pravda v zemi svojej trpeť nemohol.

Lebo kamkoľvek prišli, prinášali ta nie menšiu zkazu, jako každé vojsko doby tej kraju zvlášte nepriateľskému; plenom živili sa i obohacovali, ničili neľútostne mečom i ohňom všetko, čo sa jim protivilo, svojim chůfkam nekládli úzdu nijakými ohľady. Tak bolo vtedy obecným zvykom; preca ale byly voje Braterské prezývané lotrovskými, nie žeby v pravde horšími boli bývali nad bojovné mužstvo ktorejkoľvek zeme, ale že zachovávajúc neodvislosť svoju dľa príležitosti škodili mnohým, a porážajúc dnes toho, komu včera k víťazstvu dopomohli, bližším i ďalším zemám boli nebezpeční.

Menom Českých Bratrov vždy sa nazývali, no dávno smiešaní boli z národov rozmanitých. Komu sa vojna stala remeslom a neviazanosť potrebou, každému otváral sa u nich útulok; vlastne všetci boli bez otčiny, bez útulku. Ale väčšie, než v ktoromkoľvek vojsku, kynuly tam prospechy: boj bez konca, rovnosť všetkých medzi sebou, umenie válečné čo dedičstvo po českých Táboroch najpevnějším štítom a mocnou zárukou víťazstva.

Moci kráľa Jura odolať nebolo jim možno. I ustúpili z Moravy na pôdu uhorskú do krajov považských, kde z rokov predošlých už dobre boli obznámení. Skoro nikde nenašli odpor, zemáni, aby menej utrpeli jich prítomnosťou, mnohí vstupovali do jich spolku. A tak založili Bratri pri Kostolanoch blízko Trnavy veľmi pevný tábor, neuznávajúc na ten čas nikoho na širšej zemi za kráľa ani kniežata ani pána svojho.

Uhorský kráľ Matiaš zabavený bojom na juhu krajiny svojej, vypravil proti nim hotovosť, i požiadal tiež na pomoc vojsko od cisára Fridricha; Bratri vybili i Uhrov i Rakušanov. No pozostalo jich teraz v tábore i s výrostkami už len nečo málo vyše dvoch tisíc. —

Na nejaký čas boli istí celou bezpečnosťou; tu nastával v tábore jakýsi život rodinný. I v tomto pokoji svojom zaoberal sa Brater hlavne vecmi válečnými; prednia bola starosť o vlastnú zbraň, hradbu vozovú, opevnenie tábora; potom len pripustil si i nejakú starosť o rodinu. Remeslám dané bolo len tolko miesta, nakoľko to vojanstvo vyžadovalo; každý remeselník bol spolu i bojovníkom.

Správu Bratrov viedli volení hajtmáni, s ktorými ku poradám zasedali i starci bez výnimky. Na čom sa usniesli v shromaždení, bolo pravidlom predne najvyššiemu vodcovi. Ten volal Bratrov k dielu, ktoré bolo boj, cvik a plen.

Pri všetkej rovnosti práv a záväzkov bola medzi nimi veľká rozličnosť. Boli tu pestro smiešaní nielen synovia všetkých krajín a národov, ale i mužovia všetkých stavov, všelijakých náboženských vyznaní kresťanských, tak i rôzneho vzdelania. Ale duchom zvláštneho toho bratstva a mocou kázne panovala v tábore neobmedzená snášanlivosť; najvyšrednejší sektári inde prenasledovaní našli tu útulok svoj, no trpení boli len, kým náhlami svojimi nikomu nezavadzali. Nutnou podmienkou, aby neкто prijatý bol do počtu Bratrov, vždy bolo to, aby dobre zachádzal zbraňou, nech bol kňaz, lebo uprchlý z kláštora mních, lebo pluh svoj zanechavší roľník.

Rozdiel taký ostatne pozorovaný byť mohol len vo chvíľach pokoja, dľa toho, čím sa každý zabavoval, v zamesknaní pravidelnom, v boji, dielo všetkých bolo to samé, len ženy vylúčené byly výnimkou.

Na krásu žien bol tábor Braterský vždy bohatý. Tieto nasledujúc mužov do života bojovného alebo venujúc lásku svoju miláčkovi z vojínov Braterských, osvedčovaly pravda myseľ drsnejšiu a silu otuženejšiu nad ženy meštianske alebo rytierske, ale preto neboly pozbavené všetkej ženskej útlacnosti. Veď je človek rastlinou, ktorá sa prispôsobuje každému podnebiu; ženy Braterské ohlušené ustavičným lomožom bojovným netriasly sa tiahnuc do bitky, neomdlievaly; vidiac potoky krve ľudskej, pozdvihovaly bez rozpakov i samy zbraň: no robily to z lásky k man-

želom, boly vzornými matkami, vedely nielen ranených ošetrovať, ale i bez strachu smrti hladet do očí a umierať hrdinsky. Levicu, jakokolvek lahostajne ničí život ľudský, nikto nebude znevažovať, že je levicou, a iste malej pochvaly by došla, keď by sa stala družkou mierneho veľbluda.

Bojovníci Braterskí v obcovaní so ženskými neboli síce tak zdvorilí, jako sa to dialo po hradoch a mestách, ačkolvek i medzi nimi bol mnohý, hladký rytier; ale čo do mravnosti zostávaly pomery oboch pohlaví k sebe celkom zdravé. Nebolo to následkom drakonických predpisov: kde je tých potreba, tam hniloba už je rozplemenená; ale z ducha českého a z mena staro-táborského pozostalo v tej príčine medzi mužstvom Braterským tolko, že mohli, keď nepoviem Francúzom, ale Nemcom i Uhrom a ktorýmkoľvek z osôcovateľov svojich byť dobrým príkladom.

V stálych táboroch vyskytoval sa prítomnosťou ženskou i duch domácnosti, pravda že veľmi plachý. I v tom javil sa veľký rozdiel medzi Bratrami; jedni bývali a žili čo najjednoduchšie, iní až nádherne, jako mal ktorý zalúbenie a majetok.

Núdze v tábore nebolo; každý zaopatril všetko potrebné pre seba, kým len zdravý bol; duch bratský nebol tak lichý i zasahoval hlbšie, nežli že súdruhovi v potrebách vzdajších ochotná pomoc poskytnutá bola.

Cudzí majetok Bratri nešetřili, siahajúcná s hluchým svedomím; ale v tábore nedotkol sa nikto skrivodlive toho, čo nebolo jeho.

A tak bol tábor veľikou rodinou veľmi zvláštneho druhu. Neznú lásku druh ku druhovi neprezradzoval veľmi; ale spojoval jich pevný sväzok spoločnej potreby, aby váhu držali všetkemu ostatnému svetu. Mnoho bolo tam drsnosti, ba surovosti; ale čo by sväzok ten mohlo roztrhnúť, vytvorené bolo celkom. Tak spory národné a rôznice náboženské; vyslovit sa mohol každý volne, no nikdy k roztržke podnecovať. Ostatne nebolo tam chúlóstivcov; tu spieval jeden hanlivú pieseň o pápežovi, sused jeho hneď o kráľovi Jurovi, tretí tupil celý svet mimo tábora

Braterského. Všetci počuli sa jedon druhého a boli celkom spokojní.

Duch národný, pôvodne celkom český, spojením sa tak rozdielných živlov v jedno telo bol vymrel, a s nim i duch husitský; no preca neboli Bratri sberbou bez Boha a náboženstva. So spornými pravdami viery nebrali to na vlas; boli i kňazi medzi nimi, ktorí podávali telo Pána pod jedným či pod obojim spôsobom, dietky krstili, sobášili, husitov i katolíkov; ale cit nábožnosti bol vôbec hlboko zakorenený.

Vodcovia Braterskí boli už sami po niekoľko rokov skoro všetci katolíci, tak i Švehla. A preca vydobil si u Bratrov každého vyznania a národu veľkú obľubu v krátkej dobe, lebo, jako rečeno, len pred dvoma roky a niekoľko mesiacami prišiel medzi Bratrov.

Život jeho od mladosti bol nepretrženým dobrodružstvom. Prešiel všetky zeme európejské, všade bojoval v bitkách i na sedaniach¹⁾; v oboch preslávil svoje meno. Naposledy bol v Uhrách, na dvore kráľa Matiaša; a jako všetkými rytierskymi cnostami vynikal, tak zvláste v kolbách osvedčil sa nepremožitelným. Pri najslavnejšom sedaní vzal odmenu z ruky mladistvej kráľovnej; kráľ nazývajúc ho verejne ozdobou svojho dvora, riekol pri tom:

„Priah bych si na chvíľu nebyť kráľom, abych s tebou v ohrade kopiju zlomil a prevládajúc teba slávou nad tebou sa povzniesol.“

„Tvoja milost,“ odpovedal Švehla zdvorile, „v mojich prsiach budí prvé pránie, abych kráľom bol — aspon na tú chvíľu, čo bys' ma mohol zo sedla vyhodit, abych k nohám tvojim položil nepatrné vence svoje.“

A preca zdržoval sa Švehla len na krátku chvíľu pri dvore; mimo nazdania vzal prepustenie od kráľa i odišiel k Bratom.

Keď pripomínal ostatným bratom po bitke poslednej, že skoro opäť nastane práca, nezanašal sa zvláštým nejakým zámerom, ani nezabiehal myslou do budúcnosti; veď bol

¹⁾ Sedanie = turnaj; hra to bojovná, v stredoveku na dvoroch kráľovských a rytierskych veľmi obľúbená.

i v tom jako stvoreným bojovníkom Braterským, že žil len v prítomnom okamihu, do budúcnosti pozerajúc bez netrpezlivosti rovne jako bez strachu, pretože nezakladal si v nej žiadnu zvláštnu nádej. Stál samotný bez priateľov, bez manželky, bez milenky vo svete, ktorý nemal pre neho žiadnej pôvabnosti, mimo hlučných dobrodružstiev; a tie posky-

toval mu práve život medzi Bratrami v hojnosti najväčšej.

Vrátiac sa po víťazstve poslednom do tábora, odišiel len na chvíľu do prístrešia svojho, kým zamenil oružie s ľahším oděvom; nádherne oblečený — lebo vždy bohaté a pekne sa nosil — vrátil sa medzi Bratrov.

(Pokračovanie nasleduje.)

Filosofický pohľad na históriu sveta.

Vyňatok z histórie paedagogiky od Ferd. Trentovského.

Z poľského svobodne preložil a miestami doplnil Pavel Hečko.

Každý mysliaci a po svobodnej vede práhnući duch je priateľom filozofie, jako rodičky všetkých vied, prečo filozofia od dávna nachodí svojich obrábačov v ľudstve a národy vzdelanosťou preslulé staly sa i svojou filozofiou povestnými. Že vlastne theologia dala ľudstvu podnet ku filozofii, je všetkým vedomcom známa vec, pretože ona bola prvou a najhlavnejšou vedou všetkých mysliacich duchov. Tak hľa theogonia (učenie o pôvode bohov) porodila kosmogenu (učenie o vzniku sveta), t. j. ľudia premýšľajúci o božstve, nemohúc ešte jediného, pravého Boha pojať, utvorili si v mysli svojej viacej bohov, ktorých pôvod — a rod — vyzpytovať sa snažili, a naleznúc toto podľa bájov svojich, začali o tom premýšľovať, jako povstal tento viditeľný svet? O božstve, o svete a o ľudstve ale premýšľovať, znamená filozofovať. V tomto smysle teda stávala sa filozofia theologiou a theologia filozofiou, jako tieto veci skutočne veľmi sú si príbuzné. U všetkých pohanských národov bolo tomu tak, u kresťanských ale iba po ten čas, pokým sa od vlivu pohanskej filozofie neosvobodili, pretože kde panuje už pravda zjavná, samým zjavením sa Boha objavená a potvrdená, tam netreba už nad ňou mudrovať a rozumovať, ale načím ju iba myslou veriacou a srdcom chťivým prijímať, preto hľa žiada Kristus od ľudí spasenia svojho žiadostivých vieru v seba a v svoje učenie, a sv. Pavel Apoštol hovorí v liste ku Kolossenským 2, 8 o filozofii takto:

„Hľadte, aby vás dakto neoblúpil múdrosťou sveta a marným klamaním, učiac podľa ustanovenia ľudského, podľa živlov sveta a nie podľa Krista.“ On je teda zrejmy protivník filozofie v náboženstve, ktoré iba vierou osvecuje, pravdou vzdeláva, nádejou obživuje a láskou ku všetkemu dobrému zapaluje. No v iných ohľadoch nezabraňuje sa kresťanovi užívanie filozofie, menovite tej a takej, ktorá sa neprotiví pravde kresťanskej, a preto hľa i medzi kresťanmi rozvila sa filozofia a to mohútnejšie a dokonalejšie lež u Grékov, ktorá tým väčšej ceny nabýva, čím lepšie srovnáva sa s pravdou kresťanskou, jako s pravdou svrchovanou. My Slovenia súhlasíme zvlášte iba s takou filozofiou, ktorá neoddvajúc sa žiadnym fantasmatom a utopiam, drží sa triezvo samej v prírode i v duchu jednako patrnej skutočnosti, a nikdy neprihlasťuje ľudom to, čo samému Bohu patrí, nadovšetko ale nás teší taká filozofia ktorej i to najvolnejšie pole ľudské, totiž historia nenie polom samých dejov ľudských, a tým menej divadlom len vášní, náruživostí, surovstiev, násilenstva, krvavých bojov a intríg: ale je polom všestranného rozvoju ľudského, v nomž človek úplnú svobodu požíva, ktorou však karuje sám Bôh, alebo je ľudským svetom, spravovaným premúdrym Božím duchom a všemohúcou pravcou božskou. A kto nám takýto pochop historie pred našimi očami fakticky rozvíja, toho radi a so zápalom nasledujeme v jeho historických bá-

daniach, zvlášte ale v jeho múdrych rozpravách.

No, takýto pravdivý a v mnohom ohlade zachvacujúci pochop historie nám podáva i náš poľský filosof *Trentovský*, ktorý že spolu Slovanstvu veľkú a slavnú budúcnosť predpovedá, je toho hoden, aby sme sa s jeho historie sa tykajúcimi ideami bližšie oboznámili.

Dlho nechápali vedomci europejskí podstatu historie, jej úlohu a značenie, až slavný *Herder* s novými prekvapujúcimi o nej ideami vystúpil, rozezná k čítaniu a porozumeniu jej nevidané predtým svetlo, a povestný filosof *Hegel* práve javiaci sa v nej princíp božského života hlásal, čím jednak historii slavný úkol vydobyl a vyznačil, jednak ale mladistvé duše za jej hlbšie študovanie ohňom svätým zapálil. No nad týchto však vynikol ešte náš filosof, ktorý pravdivejšie od týchto pojal život ľudstva v historii sa rozvíjajúci, čo život samým Bohom premúdre riadený a napomáhaný, v ňomž božská prozretelnosť vo všetkých jeho dejoch makavo a neodškriepne sa javí, dopomáhajúc vždy pravde a dobro k istému víťazstvu a pomkynajúc človečenstvo vždy bližšie k dokonalosti bohoľudskej. Vznešené a uchvacujúce sú jeho ideí i mnoho pravdy v nich, avšak i on čo svetský mudrc v tom upadá do chyby, že Krista, ktorého ináč za Boho-človeka uznáva, neponíma jako toho, ktorý je sredom a preto i počiatkom a koncom veškerej ľudskej historie, v čom ho bezpochyby tá jeho nová idea slepila, dla ktorej on o historii nie len nášho planetárneho, ale i všetkých iných planetárnych a hviezdnych svetov hovorí, pravde podobne súdác, že i po tých nami nepoznaných, ale zemi našej podobných svetoch ľudstvo žít a dejstvovať musí. Jemu, modernou vedou prírody uchvátenému, nezdá sa pravde podobným byť, žeby Bôh človeka sám bezprostredne bol stvoril, ale on necháva povstať človeka z jadra každého zemskeho sveta, a tak iba prosriedkom tej tvorivej moci prírody, ktorú všemohúci Bôh-Stvoriteľ do nej vložil. A tu hľa najlepšie nám bije do očí, že mu chýbá tá viera, dla ktorej Bôh-Otec kroz Syna všetko, zvlášte ale človeka stvo-

ril, jehož k podobenstvu a k obrazu svojmu stvoril.

Ale nebudeme sa tomuto diviť, keď z doterajších europejských filosofov ani jedon ešte nepoznal Boha čo trojosobného, ale voždy len čo jednoosobného, jako to všetci Deisté hlásajú, kde potom Kristus iba v mravnom smysle a nie skutočne za Syna Božieho platí. No túto pravdu nám objasnia ti budúci slovanskí filosofi, ktorí vieru krestanskú s pravdou filosofickou do súhlasu privedú, alebo radšej ti, ktorí pravdu krestanskú za pravdu svrchovanú uznajú, a pravú múdrosť nebudú viacej na náboženskú a na svetskú deliť. —

Trentovského náhľad o svobodnom dejstvení ľudstva v historii popri všetkom riadení Božom je pravdivý a skutočne veľkolepý; schvalujeme ďalej to, že slepú náhodu a osud z historie do čista vymietol, i jeho náhľad, že ľudstvo starožitnosti žilo dobu detinstva, ľudstvo sredoveku dobu mládenectva a ľudstvo nového veku že žije dobu mužstva, prijať môžeme bez všetkých rozpakov, ale nepozdáva sa nám to, keď *Afrikána* menuje iba človeko-zverom, ponevác tu po krestansky a vedla Alexandra Humboldta smýšľajúc, neodopierame ani tomuto možnosť a schopnosť dôjsť k určeniu pravého človectva, jaknáhle uňho čistá, krestanská kultúra zavíta, neveriac, žeby mu v tom či jeho menej krásny telesný organismus, od nášho ústrojstva, alebo práve podnebie africké a austrálske, prekázaly. Tak tiež neshodujeme sa s nim, keď *Asiatu* za večné dieťa pokladá, ponevác i tento nástupstvom krestanskej osvety a vzdelanosti k svojmu mládenectvu a mužstvu dospieť môže. Konečne nevidí sa nám, žeby drevny *Amerikán* (Indian mexikánsko-peruánsky) v jeho smysle meno večného mládenca zasluhoval, keďže, jako nám známo, asiatskí Indovia (Hindu), Číňania a Japonci, Médovia, Peršania s Babyloncami v kultúre ľudskej od tamých ďalej postúpili. Medzitým náhľady filosofa nášho o historii sú v mnohom ohlade tak duchaplné a veľkolepé, že za hodné uznávame sdeliť jich nášmu intelligentnému obecenstvu, jednak k prospešnému poučeniu, jednak ale k doznaníu

sa toho, že tento náš mudrc i pri svojich daktorých zvláštnych náhľadoch ďaleko vyniká nad všetkých nemeckých filozofov, či svojim často genialným chápaním pravdy, či svojou zbožnou myslou, či svojimi mravnými, kresťanskými zásadami, a či svojím jasným, ľahkým, nezriedka velebným a kvetnatým slohom, tak že jeho spisy voždy s rozkošou a s veľkým duchovným požitkom čítať možno.

Teraz po predoslání týchto dakolko objasňujúcich slov necháme už samého filozofa nášho hovoriť¹⁾, a on rozpráva takto:

Čo je historia? Je veľkou vedou, a preto objavom múdrosti Božej v skutkoch a v dielach človečenstva patrnej, ktorú čerpáme na lone zvečnelého, dokonaného života, totiž života minulého, v sláve svojej sa skevujúceho.

Keby sme opravdivú historiú všetkeho sveta písať chceli, museli by sme znať i historiú toho ľudstva, ktoré svety celého vesmiera obýva, teda historiú všetkých hviezd, slncí a planiet, lebo pevne stojí to axioma, že žiaden z tých svetov nemôže byť bez človeka, ponevác každého určením je, prechovávať a pestovať v sebe živý obraz Boha, t. j. človeka, ktorý jednak vyslovuje to, kto a čo je Bôh, a oslavuje ho slovom i skutkami, preslavne svedčiac o ňom, jako ten, ktorý ho sám jediný vo vesmiere cíti, chápe, obdivuje a v dielach jeho nasleduje, jednak ale je tlumočníkom celej prírody, juž on poznáva, ježž vedomie a cit on v sebe nosí, a ktorá kroz neho Stvoriteľovi svojmu chválospevy prednáša. Že my ale iba historiú ľudstva nášho zemského sveta znať a písať môžeme, musíme na tejto historií jedného obmedzeného sveta pristat.

Iba ľudstvo všetkých svetov je večné, ponevác nikdy nevymierajúce, ľudstvo ale každého oddielneho sveta je smrtné, hynúce, a však v duchu svojom, v individualnej duševnej osobnosti a v svojich historických skutkoch nesmrtné a na veki žijúce. Ob-

¹⁾ Všade, kde znak hviezdičky (*) stojí, sdeľuje prekladateľ svoj náhľad jako doplnok slov filozofových.

sahom historie ľudskej je vyslovenie a zpredmetnenie tej večnej túžby a snahy ľudstva, poznať Stvoriteľa svojho, toho pravého Boha, osláviť ho všetkými dielami a výtformi ducha svojho a stat sa jemu podobným vo všetkých svojich rozvojach a skutkách, menovite poslušným byť Bohu v plnení poznanej, svätej vôle jeho.

Tu vystupujú na javo deje všetkeho ľudstva tohoto zemského sveta, deje jednotlivých národov a deje pojedíných veľkých ľudí, a tak máme historiú všeobecnú, zvláštnu a osobniu (individualnú).

I deje jednotlivých ľudí sú dejami ľudstva, bo kroz geniov a veľkých mužov rozvíja sa ľudstvo. Tieto deje sú živo a nerozlučne s nim sviazané, bo sú v grunte dejami jedného a toho istého povšechného človeka, ktorý dejstvuje jako rozumná jestota, sama so sebou voždy v shode súca, jehož Bôh tak rečeno za ruku vodí. Deje tieto objavujú sa v plynúcom živote a tento život premieňa sa v život dokonaný. Tento dokonaný život ale je veľkou, bezdennou dieľnou minulosťou. Tento kraj teda nezaničil a neprepadol sa raz na vždy, jako si to rozum ľudu predstavuje, bo minulosť je rovne tak jako prítomnosť jestvovaním a skutočným životom. On nenie pravda životom chvíľovým, jako tento plynúci život, ale je životom večným, plným, Božím, je skutočnosťou v apotheosi (v slávnej završenosti svojej). Kto skúma historiú, skúma svet rovne tak skutočný, jako je príroda a prítomnosť. A že dokonaný život podobný je rieke, v ktorej prítomnosť sta vlna za vlnou plynula, ale čarodejnou palicou dotknutá skristallisovala tie vlny a zadržala jich čo obraz v daguerrotype — v rieke vlnami naježenej a preca jako sklo zmeravenej, ktorá sa verne odkreslíť a na plátne alebo papier plynúceho života preniesť dá, a že tie lony dychnutie Ducha Sv. spravovalo, preto je ten završený život najslávnejšou baňou božskej múdrosti. Túto múdrosť má človek z podzemných jestoty priepastí vydobyť a pre svojho brata v prítomnosti odokryť, on má zahučať jej hlasom tak mohútynym, krásnym a bohatým, jako je hudba odovečných sfier.

Až tu sa ukazuje význam tých našich slov v celej plnosti svojej, že je *historia objavenou božskou múdrosťou, v dejinách človečenstva patrnu.*

Všeobecný človek (der allgemeine Mensch) stanoví podstatu (ja, das Ich) zeme našej, jako i ktoréhokolvek iného sveta, je že rečiem božestvom (numen) v zem vteleným, po stupňovom rozvoji svojom práhnuším, alebo je podľa mluvy nemeckej filosofie predmet-podmetnou, absolútnou ideou zeme, ktorá tejto spirítuálnu rozlohu a skutočný byt pôsobí. Nachodil sa on v jadre zeme v možnosti (in potentia) už v ten čas, keď táto jako kyjanica, ťahajúca za sebou kometickú ohánku, hladala slnce a v jeho svetle sa plavila. Bol on na zemi pred Adamom — ba pred najprvou zrastlinou; jeho rannou hviezdou (jutrenkou, zorničkou) bolo kráľovstvo zvierat. Praded ľudstva bol neslýchane vážnym zjavom na zemi, lebo v ňom spočívalo človečenstvo všetkých budúcich vekov! Môžeme tvrdiť, že v celej starožitnosti ležala už terajšia prítomnosť a budúcnosť, a že rozvíjala sa vždy patrnejšie po stupňoch tak, jako v kráľovstve zrastlín a živočíchov dozrieval človek driemajúci, pokým sa prebudiť mohol. A čo o našej zemi platí, to stojí i o iných nepočetných, planetárnych alebo hviezdnych svetoch. K čomu len to nám pridať nutno, že to nič neodberá ľudskému dôstojstvu, ani jeho nesmrteľnému s telom nepochopiteľne slúčenému duchu, ktorý preto neprestáva byť obrazom Boha, nekonečne múdreho a všemohúceho Stvoriteľa svojho, ktorý či bezprosredne sám a či mocou prírode danou, tvorí človeka, tú korunu všetkých zemských vo vesmiere pohybujúcich sa svetov, na tej kule stvorenej nekonečností.

Najvyšším určením všeobecného človeka je, objaviť sa na kolko len možno v ľudskej jednotke, vo veľkom mužovi, bo iba v tejto jednotke môže sa on stať osobou, podobnou Bohu. Následkom tohoto je genius bohotvorom veľmi vznešeným, a neraz, zvlášte za našich časov, viacej hodným, nežli celé tohočasové pokolenie. On je zajiste povedomím, svedomím a sebäcitom alebo ohniskom v ja ľudstva svojho veku. Tento všeobecný

človek rozsvetľuje sa z času na čas vo väčšej alebo v menšej plnosti, v ľudoch pojedinných, a to obyčajne vtedy, keď ho svet najväčšími potrebuje. I. Napoleon mohol zahrmeť hromom zemského boha iba v čas francúzskej revolúcie, ktorá svetu svojou besnosťou zahrozila, lebo on mal zofať hlavu toho draka.

Všeobecný človek súci plodom alebo ovocím zeme, Slnca, Siriusa, Kanopu alebo inej hviezdy najušľachtilejším, je jedným údom v ústrojstve povšechného človeka. Človek zvláštny zase, t. j. tento alebo iný národ, na našej alebo inej planéte, je jedným údom v ústrojstve všeobecného človeka. Človek pojedinný opäť je údom zvláštného človeka alebo národa. Tak sa tu všetko na drobnejší čo raz výraz Boha rozpadá, je obrazom celku a pôsobí povšechnú celosť vo svojom druhu. Tu všade objavuje sa osobný Bôh v millionových väčších alebo menších podobách. Nemyslíte tu však na pantheismus (všebožstvo), lebo sám Bôh a jeho objav je dačo nekonečne rozdielneho, objav totiž je len útvor alebo dielo Božie. * I človeka menujeme plodom prírody z jednej a Synom Božím z druhej strany, a preca je on o vela viac nežli púhy plod prírody a nekonečne menej nežli Kristus, ktorý je v pravom smysle Syn Boha živého. Ani kresťanstvo nemohlo tu byť skutočne pred Kristom, a preca bolo tu jako schopnosť človeka a príprava ducha ľudského ku kresťanstvu, ono bolo už predpovedané a predzobrazené prorokmi a v Starom zákone! —

Všeobecný človek, jako na pr. človek našej zeme, mal svoj počiatok a preto dôjde i konca svojho, následkom čoho rozvíja sa jeho život po stupňoch, rastie, kvitne, vädne a vymiera. Spatrujeme to na našom ľudstve, ktoré už prežilo svoj detinský a mládenecký vek, a teraz už stojí vo veku mužskom. A je-li tomu tak, jako to zaprieť nemožno, môžeme sa na zemi našej doby najväčšieho šťastia nadiť, t. j. času, v ňomž všeobecný človek dôjde svojho konečného určenia, že panovať bude na zemi svetlo pravdy, velebnosti a blaženosti svätej činnosti alebo skutočné kráľovstvo Božie. A vtedy nastúpi ten opravdivý a nie len poetický zlatý vek! Po

tomto čase nenastúpi skon zeme, ale jej staroba, zvrat a presilenie. * Ludstvo, ktoré pomali vymrie, žiť bude na lone Boha, jako to ľudstvo, ktoré sa kresťanstvom k večnosti hotovilo, k blahoslavenému životu nebešťanov!

Všeobecný človek objavuje sa mimo svojho stupňového rozvitku v čase, i v priestranstve. A ten objav ukazuje nám tiež na organickú celosť. Bereme tu za príklad našu zem. Známo je to vôbec, že jestvujú štyri ľudské pleмена: *Afrikán* vyjmuč *Egyptčana* a obyvateľstva na pobreží stredozemského

mora, jako asiatického alebo europejského osadníka, je doteraz človeko-zverom a nemá po ten čas žiadnej historie; *Asiat* zase je vždy len defaťom; *Amerikán*, keď jeho mexikánsko-peruánsku kultúru uvážime, mládencom, a *Europčan* večným mužom, lebo ktorýkoľvek ľud dostal sa k prsiam Európy, dozrel spolu i k mužskosti. Z tejto príčiny všade na zemi je hlucho a ticho, ale v Európe ide čin za činom, bohatier vystupuje po bohatierovi a filosof po filosofovi.

(Pokračovanie nasleduje.)

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

Lipt. Sv. Mikuláš, 9. jan. (Divadlo.)

— Po dlhom odpočinku predstavili nám naši divadelní ochotníci dňa 6. januára „Zrušený sľub,“ smutnohru v 5 dejstvách.

Ačkoľvek by sme si vo „fašangoch“ v čase radovanôk a zábav boli priali niečo veselšieho, ničmenej uvítali sme i smutnohru túto s veľkou radosťou, bo sa nám od dávneho času podobného pôžitku nedostalo. Uvítali sme ju ale s tým väčšou radosťou, keď sme videli, že ju znamenite predstavujú. Ano bez preháňania a pochlebovania hovoríme: naši herci sa tak statne držali, že jim môžeme — v mene veľmi spokojného obecnstva — nelícenú chválu a uznanlivosť vysloviť. Ku starším rutinovaným, otuženým silám družily sa dôstojne, pohybovaly a držaly sa statne sily mladšie a najmladšie, ba v mnohých prípadoch závodily s nimi. No predstavenie toto bolo dobré, a môže sa vriediť medzi tie najpodarenejšie, ktoré naši herci kedy dávali. Živili! My z našej strany si nič inšie neprajeme, jako, aby nás, keď už nie vo fašangoch, bo to pre iné zábavy nebude môcť byť, aspoň okolo Veľkej noci podobným predstavením obradovali. Na zdar!

Dňa 31. januára usporiada sriaďujúci vybor tanečnú zábavu ku prospechu sriaďiť sa majúceho „hasičského sboru.“

Dňa 7. febr. — jak dobre pôjde — dá zdejší spev. spolok „Tatran“ koncert.

K. Ruppeldt.

Dolná Orava, 11. jan. (Divadlo)

— Prišli sme z divadla v Ružomberku. — Prišli sme z divadla od susedov z čarokrásneho Ružobrehu, ktorého národohrdé mešťanstvo zrazu, jakoby z čista jasna povstalo, vzhopilo sa do práce, aby v hnosobe a nehanebnom šprihaní nevyrovnaným osočovateľom a rušiteľom samým Bohom pridelených a posvätených práv utlačeneho, obrabovaného národa nášho mužským činom a šlachetným skutkom odpovedalo na jejich všetky medze slušnosti i humanity presahujúce, podlé denunciácie, aby bojovníkom národa, v ťažkej práci omdlievajúcim, aby junači slovenskej z plného hrdla privolalo „nebojme sa!“ — keď nenadále prekvapilo nás pozvaním ku prvému väčšiemu divadelnému predstaveniu známej veselohry „Skrotená divočka,“ alebo „Láska zdolá všetko.“ A jich „nebojme sa!“ našlo ozveny v našej, ladom a snahom jakoby už na veky pokrytej Orave, a jakoby na znak trúby hasičskej vylietli sokoli sboru hasičského z Dolného Kubína i preleteli jedným šmihom po snahom okrydlenej dráhe krkolonnú Brestovú a už objal nás sused náš milý Ružobreh do bratského lóna, zdajúc sa vzdor trblietajúcemu sa zimiskom snahu pokrytý byt ružami, veď pripravoval sa ku slovenskému divadlu.

Len čo sme sa trochu pri teplej peči a zramenitom karvínskom ohriali, už volala nás osvetlená na „Mýte“ dvorana ku pred-

staveniu, už uvítal nás stary, sriebrovlasý Píto tou: „A ja som z Oravy debnár,“ a prsá nase dmuly sa radostou, oči nase iskrily i žiarily ohňom vďaky bratom ružobrežským, a v tom Píto, jakoby chcel dodať prudkosti citom našim, učičikal nás žialnotkou trávnicou: „Nebanovała bych.“

Lež ticho! — už druhýkrát cengali, predstavenie sa počína. Oj nie, — to, keď chcete vedieť, vystúpila na javište švarná Slovenka, slečna Jozefína Bohúň, aby dôrazným tónom predniesla nám oblúbenú báseň mádoústého pevca pohronského: „Nehaňte ľud mój,“ aby pobúrila v nás city národnej hrdosti, čo sa jej i podarilo, a Píto jakoby na zapečatenie právd prednesených odsekol hanitelom ľudu zas povestnou trávnicou slovenskou. —

Dvorana je preplnená tak, že vzdor krutej zime tí ľahko krôpky na čelo vysadnú a ešte hostia prichádzajú, aby nezameškali počiatok a dokončili nával vstupujúcich. — Hudba prestane a už hrajú; krásne, podarene, smelo počína si vrstva meštianska na prknách, živo zobrazujú remeselníci osoby vysokopostavené. — A tu predstavuje p. Kubík baróna, jakoby sa barónstvu a nie svojmu remeslu bol vyučil; tu zas p. Jozef Olejník kráľovského radcu, tu p. Jozef Potkan doktora, ani čoby boli s večerním vlakom z Viedne dorazili, a p. Juraj Milec tak si počína, jako čoby v plukovníckej službe pri Kráľovej Hradci kto zná v kolkých šarvátkach bol do očí pozeral a nikdy kupeckého stolu, tak rečenej „pudle“ nevidel. — A ten p. Strakovič, to vám je zosobnený „Schulmeister,“ ani neverím, žeby ním nebol, — tu sa ti vteperí Krišpín s nosom ani okurka v osobe p. Maxa Klimko, spolu i s Husárom, p. Jánom Holécim, a jak figlujú, tak figlujú, čo figlovali, to som už veru zabudol, ale že sme sa všetci smiať museli, to ešte viem. — Lala, sluha v dome radcu kráľ, ktože je to? to je p. Janko Drobný, ej čiže mu to pristane, — a ten črievičkár? ach, veď je to mój krajčír, p. Ján Hlaučo, ľedva som ho poznal, tak zamenil krajčírstvo s črievičkárstvom. — Ale tie barónky len čo sú to za jedny? veď tie prevyšujú svojím zdarilým

predstavením všetko očakávanie, a „Elisa,“ slečna Jozefa Bohúň, s „Juliou,“ slečnou M. Trombauer, predstavujú vydané barónky tak, žeby si sa bál s klobúkom na hlave i na ulici k nim prikročiť. Tu odrazu strhne sa krik: „Francka, Francka,“ a applaudu niet konca kraja, to Franciška, najmladšia dcéra barónova, slečna Žofijka Bohúň, a prekvapuje každým pohybom; jej pekný zrast, jej hlas, jej držanie sa, zkrátka všetko zodpovedá úlohe na vlas, áno, ona hrá vyborne.

Ku koncu p. Milec reprodukuje hrdinské pravdy nášho výtečného Sama Chalúpký, složené v básni: „Mor ho!“ — Všetko oživa, krv sa ohriala na vatre poetovej, ona obnovila v pamäti krivdy pretrpené.

Prechod zanötily husličky Pítové a my vyhrnuli sa všetci uspokojení a ohriati v rodolubých citoch svojích pri ohništi bratov Ružobrežských.

Na to nasledovala ešte voľná zábava, ktorá tiež zdarile vypadla.

Nuž teda na zdar sestry, bratia,
na zdar ďalšej práci!
na zdar junač Ružobrežská!
nepadnú Slováci! —

Orava.

Od Poľany, 26. jan. (Ozvena.) — Bolo nás jedonásť, jako jedon všetci, ale už nebude takých valachov! Tak sme si vzdychali, keď sme sa rozchádzali každý svojou stranou; i pocítili sme osamotelosť pomimo „salaša“ všade, ktorú nám ani rodinný kruh, ani povolanie jedného druhého nahradiť v stave nie sú. Boly časy, ale sa minuly! Iba sme sa tým povedomím kochali, že sme zanechali na brehách Dunaja závetom chránené dedictvo pridúcemu potomstvu, v ňom sa dožijeme sledovníkov našich i popriato nám bude v tejto dedovizni našej príležitostne milé chvíle zažívať, kedykoľvek navštívime starú B.

No stalo sa ináč! Ohnisko ideí našich tam teraz už vystydlo, zanikol „salaš.“ Čo sa stalo? pýta sa ma stará družina. Tam „oznam“ bačov, ktorý zostal jako veliteľ bez vojska iba s verným honelníkom, aby zažialili spolu nad mohyľou bratstva. Nuž ale,

kto že sa opovážil závetom štítenej dedičstvo naše napadnúť, kto zraďiť a tože zničiť? — jedno, rieknem-li: národne premrhať?! I toho príčinu udáva nám „oznam.“ Bážňou pred Hadúrom (!) zachvátené množstvo, rozbehnuvšie sa čaty bojovníkov (?), ktoré nebol v stave bača ni s honelníkom svojim k zmužilej vytrvalosti naladiť! Hej, zle to nedobre! Nebolo tam Kudrina, nie baču Kysela, ani vážneho Ferku a nie dvoma funtami hovädziny sa živiaceho Lomonosova, ani nie Ičku a Starej! Tito všetci teraz i so mnou a osiralým bačom i honelníkom roníme slzy nad pádom „salaša,“ nad jeho hrobom, do ktorého nám ho — o hrôza! — mladosi pod Kohútom odchovaní uložili! A či to možno? — či i len viere podobno? — Ano, tak jest! — Smutná skúsenosť i z iných strán čerpaná poučila nás o tom, že istým mladochom nič nenie po vôli, čo sa z jejich neomylných (!) hlavy nevyklulo, že neradi vidia vyprobovaných bojovníkov na čele národných závodov a ústavov, i nešťítia sa všakovými ckokami nemožnými urobiť tých, ktorí sa jim venovali. Toto je genesis i pádu „salaša!“ Nuž ktože tu nesie vinu bladnutia národnej chľúby, či svojhlavá namyslená mlaď a či shovievavý a preto nevládnym učinený a osihotený vodca jej, v tomto páde „bača“?! Odpoveď je snadá! Ale poukazuje spolu i na smutné pomery naše a má za následok zníženie. Ej, či by sa nám zišlo kus tej špartanskej výchovy a kázne! — lebo veru nedostaneme sa do neba touto cestou rozcapartenosti! Dixi sine ira et studio.

Vyslúžilý valach a čestný Naprejak.

Ostrihom, v januári. (Nečo o cirk. lit. slov. škole na semenisku tunajšom.) — Škola táto, roku 1861 povstala,

podobne i tohto roku, trebars v dost smutných okolnostach, preca jestvuje. Počítuje ona síce málo, ale telesne a duševne za cirkev, vlast a národ celkom oduševnených mladíkov. K obávaniu bolo, že ona celkom prestane: keď na začiatku roku tohto všestranne a to tak napadnuté bolo jestvovanie jej, že žiadna nádej viac nebola k zotaveniu sa z ohľadu jestvovania; tu ale preca, medzi tak truchlým postavením, našli sa, ktorí za ňu, za jej jestvovanie, i tohto roku sa zaujali: údovia totižto tohoroční. Prijmite, drahí bratia, prítomne vďaky za vašu oddanosť k národu nášmu; nedajte sa odstrašiť od všelijakých pokušiteľov veku nášho, ale vytrvale kráčajte po trnistej síce, ale k opravdivému blahu, k povedomiu seba samého, k povedomiu vyššiemu iste vedúcej ceste, a verte, že odplata vás nemine! Veď to nebude vždy jednak, drahí bratia: „Mutantur tempora . . .“ — držte pred očima.

Škola táto má svoju istinu složenú v miestnej sporiteľni, ktorá obsahuje asi 300 zl. r. č.; má svoju knihovňu, ktorá najviac zo slov. kníh pozostáva. Drží časopisy, jako: „Katolícké Noviny,“ „Orla,“ „Národného Hlásnika,“ „Obzor“ a „Svétozor.“ „Národné Noviny“ tiež dochodily, toho roku ale, vyšším nariadením predstavenstva od 10. okt. m. r., vehod jejich do seminára zastavený jesto.

Účinkovanie školy pozostáva z riadnych a mimoriadnych zasadnutí. Drží ona zasadnutie každú nedeľu. Mimoriadne v čas dôležitých príčin barskedy, v čase na to súcom. Školu spravuje predseda a zápisník. Predmety riadnych zasadnutí zasahujú najviac do pola cirkevneho. S Bohom!

Š. J.

Rozmanitosti.

Dobre ho zavrátil. Starý Dumas bol raz v spoločnosti, v ktorej jedon pán úmyslne potupne hovoril o černošoch. Pri tom pozeral ostre na Dumasa, dávajúc mu na srozumenie, že to platí jemu. Dumas počúval po-

kojne, neprejavujúc ani najmenší hnev. Tu prešla vypravujúcemu trpezlivosť, i obrátil sa k nemu rovno slovami: „Vy máte mnoho krve černošskej vo svojich žilách.“ — „Zaujiste,“ odpovedal Dumas. „Môj otec bol mu-

lat, môj dedo černochoch, môj praded opica. Viete teda, že pochádzam z tohože pokolenia, ktorému posial vy prislúchate.“

Náruživí fajčiari. Jako v Chili, niet snad na svete tak náruživých fajčiarov. Tam kúri urodzený i sprostý, starý i mladý, žena i muž cez celý deň a na všetkých miestach. Cigaretty z vôňného tabaku pália sa nie len na ulici, v kaviarňach, sieňach spoločenských, no i v kostole, kde kúria nielen veriaci, ale i kňazi, ktorí ani pri službách Božích cigarety neodložia, a pri každom verši žalmu oblak tabakového dýmu odľúkajú. Len pri jedinom okamžiku sv. omše pokladá ľud chilský za povinnosť odložiť cigaretu, totiž v tom okamžiku, keď kňaz pozdvihuje. Tu zhasnú cigarety a hlava sa kloní; no jaknáhle postavil kňaz kalich na oltár, začne klepanie kresacích ocieľok a kúr tabakový mieša sa skoro s dýmom kadidla.

Vraždenie dievčat v Indii. V Indii vraždenia ženské nemluvniatka posial v mnohých krajinách, zvlášte tam, kde kresťanstvo svedomie ešte neprebudilo. Vláda anglická dala vyšetrovať, a tu našlo sa vo 20 dedinách 104 chlapcov a 1 dievča; vo 27 dedinách boli 284 chlapci a 24 dievčence; v 9 dedinách 71 chlapcov a 7 dievčence. V niektorých dedinách nebolo pamätníka nejakej svatby. Vláda dala vyšetrovať ešte na iných miestach a i tu sa našlo, že v 26 dedinách nenašlo sa dievčata vyše 6 rokov starého, a že v minulých 80 rokoch ani jedna žena z nich sa nevydala. Tu bol podaný dôkaz, že hrôzyplné, ohromné vraždenie dievčienec tu panuje. Ale vraždenie samo nebolo jediným zločinom pri tom odkrytým. Mužia v týchto dedinách, jako všetci Indovia, musia sa oženiť, a to skoro, a otázka bola: odkiaľ berú ženy? Kúpovali ich alebo lupili. Také rozsiahle vraždenie dalo sa predpokladať, že sa prevádzala krádež ľudí v rozsiahlom rozmere. Čo je toho príčinou, bola zase iná otázka? Rodinná pýcha a kastovníctvo. Kasty v Indii sú stavy, a nik nemôže z jedného stavu do druhého postúpiť. Každý stav je sám pre seba uzavrený. Stavy vraždenie dievčat konajúce sú tie vznešenejšie, menovite rajputovia. Člen tejto kasty považuje to za nečesť, vydať dcéru za neko-

ktorý nižšie stojí, a za ešte väčšiu nečesť, mať v dome dcéru nevydanú. Ďalej obrady svatobné sú nesmierne nádherné a útrpné; výlohy nesie otec nevestin, a aby tomu všetkému ušiel, radšej dcéru, jako sa narodí, uskrť. Iná príčina toho je chudoba, ponevác taký stav pracovať nesmie, a tiež žalostné postavenie ženy v manželstve. Zvláštne je, že samy matky dieťa svoje zo sveta zprevádzajú. Misionár káral za to istú ženu, ktorá mu odpovedala: „Oj keby ma bola i matka moja radšej zabila! Pozrite, jak biedny je osud môj: slúžim ukrutnému tyranovi, ktorý je mojím pánom a nie manželom; považovaná som za nižšieho tvora a nakladá so mnou, jako s otrokyňou. A keď zomre, musím sa za živa dať upáliť!“

Nedorozumenie. Carovná Katarína II. oblúbila si psíka, ktorému na pamiatku Angličana, od ktorého bola psíka darom obdržala, meno „Syderland“ dala. Keď pes zdochol, rozkázala carovná, že si praje, aby Syderland vypchaný bol. Dozvediac sa o tom i policajný riaditeľ, pátral pomocou svojích úradníkov po celom Petrohrade po osobe, ktorá by sa „Syderland“ menovala. Tohože dňa bol jedon cudzinec, ktorý sa rozkazu cavovny podrobil mal, policiou uväznený. Pri výslechu vyšlo na javo, že uväznený pán Syderland je cteným bankárom Kataríny II. Na to ale policajný riaditeľ, verný svojej carovny otrok, nedbal; pokladajúc rozkaz vladárky za najsvätejšiu vec. „Čože, pane riaditeľu,“ hovoril v smrteľných úzkostach trasúcim sa hlasom, „mňa musíte za živa vypchať?“ — „Je to vôľa J. V. našej najmilostivejšej carovny,“ odpovedal riaditeľ. Na šťastie prišiel jedon z dvoranínov Jej Veličestva, napadli mu smrteľné úzkosti cudzincove a buď zo zvedavosti, buď zo súcitu pýtal sa policajného riaditeľa, čo sa tu deje. Vypravovanie riaditeľovo pohlo rozmarilého dvoranína k hlasitému smiechu. Ešte rozmarnejší bol výstup v cisárskom hrade následkom zprávy, ktorú o dômyslnom pánu riaditeľovi policie dvoranín svojej panovníci doniesol. Rozumie sa samo sebou, že bol delikvent okamžite na svobodu prepustený, pán riaditeľ policajný vytrpel ale za svoju prílišnú úradniu horlivosť toľko

úsmeškov, že na svoju nehodu až do smrti pamätoval.

Dávne mesto vo Švédsku. Na švédskom ostrove Björkö najdené byly pozostatky mesta, založeného v VIII. storočí po Kristu Pánu, teda v dobe, kde terajšie Švédsko ešte žiadnych dejín nemalo. Pozostatky tieto pozostávajú z 2000 hrobov a z množstva predmetov v úrodnej prsti na mieste tom nahromadených. Švédsky učenec dr. Stolpe dáva tam kopat na priestore asi 20 jutár a prácami tými vnesené byly na povrch: kosti asi 50 druhov obratlovcov, kuchynské odpadky, ližice, hrebene, kostené ihlice, gombíky, šachové figurky a kostky z parohov sobov, sklenené kule, kryštály, achaty, ametisty a jantár, ba i predmety kovové. V r. 1872 objavená bola ploská misa, v ktorej sa nachádzaly dva kruniere, 16 náramkov, množstvo polámaných ozdôb, 86 celých a 360 porúchaných peňazí, najviac z doby od r. 893 až 967 po Kr., medzi nimi jedna minca byzantská z r. 950. R. 1873 najdené byly peniaze arabské r. 893—963 a päť lastúr, Kauri menovaných, ktoré sa posial na brehoch indického Oceanu a v mnohých krajinách afrických za peniaze užívajú. Zo všetkého je vidno, že tu jestvovalo mesto v obchod svetový zasahujúce; mnohí badatelia vidia v rumoch tých pozostatky starodávneho obchodného mesta Birky. Domy mesta toho byly veľmi primitívne, pozostávaly z jednoduchej pleteniny, ktorá bola hlinou oblepená. V tejto spatrujú sa posial odtisky prstov nekďajších obyvateľov.

O zvláštnom divadle v Alžíre vypravuje istý cestovateľ takto: V odlahlej časti mesta vošli sme úzkou chodbou do arabského dvora; medzi vinutými stĺpami na jakejśi galerii umiestené bolo európske obecnstvo väčšinou zo statných Angličanov a jich rusých ladies pozostávajúce, pred nimi sediace hnedé a čierne postavy v strakatých odevoch Deväť hudobníkov tlklo na tamburin, pred nimi stála vošková svieca a nádoba žeravého uhlia. Pryskeřicové pochodne a vybledlé zástavy, upev-

nené na stĺpoch do kola, zvyšovaly fantastický dojem celku. Našli sme predstavenie v celom príúde. Muž s divokým vychudlým obličajom svíjal, prehyboval a potácal sa po javišti jako derviš v najdivokejšom tanci. Keď najväčšími súril, ztrhli mu šaty z tela a podali nabrušený jatagan, ktorého ostrie boli pred našimi očima zkúšali na iných predmetoch; k našemu zdeseniu prešiel si muž ostrím nahé brucho a šmýkal po ňom jataganom sem tam, pritiskujúc si ho tak prudko k telu, že v ňom úplne zmizol. I vrazil si zbraň končiarom hlboko do prs, a neobjavila sa ani kvapka krvi. Dlho potácal sa s mečom v prsach po javišti, s okom sklenným, v desnom upení, jako by bol na smrť ranený. Vystúpil iný a hltal kusy žeravého uhlia, pri čom iné kusy v holej ruke obracal. I vyskočil jedon jako šialený napred a s divokými pohyby na celom tele zklonil čelo až nad samú horiacu sviecu; rozšíril sa zápach škvareného mäsa, no muž, zdalo sa necítil nič. S divým revaním vrážal si ostré nože do ramena, až končiare jich na druhej strane vychádzaly; prebodol si jazyk dýkou z hora dolu, že ostal vyplazený, zadržaný dýkou; nabodal si ostré, špicaté železá do tvári a a skákal pri tom jako posedlý. Dvaja súdruhovia priniesli nabrušený meč a držali ho ostrím hore; muž vyskočil na ostrie bosou nohou a behal po ňom hore dolu, držiac sa za ramená svojich tovaryšov. Pri čom kričal jako zatratenec v mukách pekelných. Nektore z rusých ladies padaly do mdlôb. Na smrť bladi pozerali sme s hrôzou na seba. Konečne odstúpil i tento muž a iní pojedali mlaskajúc živých čiernych škorpionov, zahrýzali do listov fíku kaktusového, opatrených tisícami ostrých, tvrdých pichadiel, vyhryzovali kusy lahiev a skleníc, liali si vriaci clej do hrdla — zkrátka tropili veci, pri ktorých európanovi vlasy vstávaly. Jakými prosriedky tieto fanatickí kaukliari svoje umenie prevádzajú, neznám. Stál som na tri kroky od nich, videl nástroje jich, zbrane a jedovaté zvieratká, ba sám som prstom zkúšal ostrie jataganu — klam smyslov je temer nemožný.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Lipovianska maša. Rozprávka zo života ľudu slovenského. Spísal dr. Gust. Kazimír Zechenter. Vydal Andrej Truchlý-Sytniansky. V Turč. Sv. Martine. Tlačou knižt. účasť spolku. 1874. VIII.; str. 82; cena 25 kr. — Čistý výnos dielka venovaný je v prospech samostatného katolíckeho gymnasia v Klástore pod Znojvom. Dielko obstaráť možno u p. Martina Čulena v Zniove (Znyo-Váralya) a u redakcie „Orla“ v Prievidzi. —

Malý Madar. Pre slovenské ľudové školy Uhorska písal Jozef Zelliger, spravujúci professor na preparandii v Trnave. V Skalici, tlačou a nákladom Jozefa Skarnicla. 1875. Malá VIII.; str. 99; cena 35 kr.

Metrické, čili nové miery a váhy. Pre dom a školu písal Jozef Zeliger. V Skalici, tlačou a nákladom Jozefa Skarnicla. 1875. Vlastnosť nakladateľa. Malá VIII.; strán 38. Cena výtisku 10 kr. r. č.

Národný Hlásnik. Roč. VIII. č. 1. vyšlé dňa 25. januára 1875 obsahuje: Šťastlivý nový rok! Pri kozube; Neustávajme; Verejný život; Španielsko; Slovenské gymnasia; Ako som prežil svätvečer. Dopisy: z pod Kriváňa; Švainsbach; od Pezinku; z trenčianskeho Záhoria; v Bánhedeši. Podivné kráľovstvo; Následky korhelstva; Čo nového v krajine; vo svete? Drobníčky; Ceny; Listárenň.

Nečo o cirkevnom majetku a kňazských statkoch. Otázka časová. Spísal Martin Alth, učbár bohoslovnia na semeništi spišskom. Nákladom Spolku sv. Adalberta (Vojtecha). Č. 7. knih spolkových. Na sklade u hl. jednatelstva v Trnave a u všetkých okresných jednatelstvi. V Trnave, 1874. Tlačou Žigmunda Wintera. VIII.; str. 64; cena neviazaného výtisku 20 kr., viazaného 30 kr. r. č.

Oznamujem týmto ctenému obecenstvu, zvlášte ale učiteľstvu slovenskému, že mnou — so zvláštnym zreteľom ku Rath-Thienemannovmu prírodopisnému atlasu — sostavený „Živočíchopis“ je už v tlači, bárs sa i dostatočný počet odberateľov do dnešku neprihlásil, a že sa asi začiatkom februára b. r. rozposielat bude. Úctive tedy ešte raz vyzývam ct. pánov kolegov, aby sa čím najskôr a najhojnejšie prihlasovali, lebo tak rozsiahle dielo požaduje veľký náklad. Keby som nebol nahliadol predôležitú potrebu spisu takého, teda by som sa nebol ani chytil do jeho sostavenia. Z nektorých miest dochodí 5, 10, 17 prihlasov, z tadiaľ ale,

odkiaľ som jich najviac očakával, ani jedného. Dúfam, že teraz, keď sa už dielo tlačí, skôr si môjho, pred dvoma mesiacmi uverejneného vyzvania, pp. učítelia a vôbec priatelia slovesnosti našskej, všímať budú. Lud. Vl. Rízner, učiteľ.

Počiatky maďarskej reči pre slovenské školy. Sostavil František Reger, učiteľ hl. školy v Brezne. Druhé vydanie. V Skalici, tlačou a nákladom Jozefa Skarnicla. 1875. Malá VIII.; str. 150; cena 40 kr.

Pútnik sväto-vojtešský, kalendár pre katolíckych Slovákov v Uhorsku, vydaný od Spolku sv. Adalberta (Vojtecha) na obyčajný, 365 dní majúci rok po narodení Krista Pána, 1875. Redaktor Juraj Slotta. Č. 8. knih spolkových. Nákladom Spolku sv. Adalberta (Vojtecha). Na sklade u správy Spolku v Trnave. K dostaniu u všetkých spolkových okresných jednatelstvi a vo všetkých knihkupectvách H. Uhorska. V Trnave, 1874. Tlačou Žigmunda Wintera. VIII.; str. 96; cena 30 kr. r. č.

Na knihu II. „Slovenských povestí“ predplatili sa u redakcie „O.“ behom januára nasledujúci pl. t. páni: Dr. Mikuláš Tiso, far. v Krásnom; Ign. Andrejkovič, uč. v Rabčicách; Karol Kuzmáni, inžinier v Trieste; Petor Kuzmáni vo Lvove; Aug. H. Kréméry, ev. farár v Badíne; J. Timko, prof. v Š.; Gust. Koričanský, ev. far. v H. Teranoch; Dr. Jozef Kozaček, kanonik vo V. Várade; Fr. Blaho, advokát vo Zvolene; Štefan Koreň, prof. v Sarvaši; Jozef Záborský, far. v Mor. Lieskovom; Samuel Bodorovský, advokát v B. Bystrici; Dr. Andrej Radlinský, far. v Kútoch; Pavel Hečko, ev. far. v Hodruši; Ján Ondřísik, kuát v Trenčine; Štefan Hyroš, far. vo Sv. Michale; Juraj Mrva, ev. far. v Petrovci; Michal Jurík, far. v Porubke; Daniel Latiak, far. v Lazanoch; Michal Boór, evanjelický farár v Skalici. — Za odberateľov prihlásili sa pl. t. páni: Ján Laco, ev. farár v Istebnom (3 výt.); Jozef Štefanica, kaplán v S. Dubovej; Vojtech Osvald, admin. v Bojniciach; Petor Bulla, advokát v Slanici (5 výt.); Ludovít Čulík a L. Abafy, študenti v Rostoku; Ján Novák, far. v Hasprunke; Anton Horváth, učiteľ v T. Teplej; Dr. Gust. K. Zechenter, lekár v Kr.; Ján Duroška, blánár v Jablonici; Vladimír Hurban, ev. far. v St. Pazovej; Štefan Závodník, dekan v Pružinej; M. Št. Semjan, ev. far. v H. Rikynčicách; Ján Škultéty, štud. V. triedy v Ostrihome.

Die Slowaken. Eine ethnographische Skizze von Franz V. Sasinek. Turec Set. Martin. Druck des Buchdruckerei-Actien-Vereines. 1875. Veľká VIII.; str. 34; cena 20 kr. K dostaniu u spisovateľa v Turč. Sv. Martine a u knihkupeca Eug. Kréméryho v B. Bystrici (Neusohl).

Beseda. Listy zábavné a poučné. Ročník II. V Brně (na velkém náměstí č. 28). Majetník Jos. S. Wurm-Cejkovský, redaktor: Fr. Vymazal. Vychádza 1. a 15. každého mesiaca na jednom hárku. Predpl. celoročnia cena 2 zl. 40 kr. r. č.

Cenník továrny na fysikalni stroje a měrické modely Dr. Fr. Houdka, profesora matematiky a fysiky na c. kr. české vyšší realní škole a Jos. Herverta, assistenta fysiky při české technice v Praze (Kaprova ulice, číslo 10). V Praze. Kněhtiskárna C. L. Klauďyho.

Díla literatury české za vhodné dárky k svátkům z kněhkupectví Fr. A. Urbánka v Praze (na Vodičkové ulici č. 20 n. vedlé vyšší dívčí školy), v Kolíně (v domě hosp. záložny v ulici Zálabské).

Divadelní ochotníček pro mládež. Rediguje Frant. Rošický. Svazček XIV.: Neposlušnost vede k neštěstí. Hra se zpěvy ve dvou jednáních. Sepsal Jan Burian. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec, 1874. Malá VIII.; str. 72; cena 24 kr.

Háj. Časopis pro lesníka, myslivce a přítele přírody. Ročník IV. V Hradci Králové. Majitel a redaktor Jan Doležal (v Krouně v Chrudimsku); spoluredaktori: K. Schindler, K. Ponec, Jos. Urbata, Jos. Zenker, Petr Hobza a L. Pospíšil. Vychádza každé tri týždne vo 2-3 hárkoch s prílohou „Myslívna“ (v ktorej č. 1. začína sa podávať z r. V. „O.“ „Lipovianska maša“). Predplatná cena na rok je 5 zl. r. č.

Komenský. Týždenník vychovávateľský, venovaný učiteľstvu našemu, jakož i přátelům školství a milé mládeže naší. Ročník III. Olomouc (v kněhtiskárně Procházky). Redaktori a vydavatelé J. Havelka a K. Koblišek. Celoročnia predplatná cena 4 zl. 40 kr. r. č.

Lumír. Ročník III. V Praze (Marianská ulice č. 20 n. „u zlaté loďi“). Redaktori a vydavatelé: Svatopluk Čech, dr. Servác B. Heller; spolupracovníci: Dr. Jaroslav Goll, prof. Jos. V. Sládek. Vychádza týždenne na 1½ hárku. Predplatná cena 7 zl. 4 kr. r. č. Odporúčame krásomný časopis tento obzvlášte slovenskému študentstvu a zámožnejším slovenským rodinám, u ktorých

posial ani povšimnutia nedošiel, odporúčame ho všetkým, ktorí pre ušľachtilú zábavu a príjemné poučenie smysel majú a srdce.

Moravana Aleše Balcárka zůstale básně; věnované od zvěčnělého básníka českému, vlastímilovnému študentstvu moravskému. Druhé vydání. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1875. Malá VIII.; str. 64; cena 30 kr.

Nová knihovna mládeže. Pořádají M. Weinfurt a Fr. A. Zeman. Ročník III.; sv. 1.: Pravda v obrazích. Sbirka bájek a podobností, kterou ku prospěchu mládeže učinil Fr. A. Zeman, učitel v Praze. Část I. S lit. obrázkem od Ant. Königa. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1874. Malá VIII.; str. 60; cena 30 kr.

Obrazy života. Obrazkový časopis pro zábavu a poučení. Ročník V. V Praze (Jeruzalemská ulice č. 14—II.). Nakladatel F. Bartel; redaktor Alois Kalenda. Vychádzajú 10. a 15. každého mesiaca vo 2 hárkoch. Predplatná cena 4 zl. 80 kr.

O nynějších poměrech českých. Desatero kapitol lidu českému na uváženou podává Václav Vlček. (Vyňato z „Osvěty“ ročn. 1875). V Praze. Tiskem dr. Ed. Grégra. Nákladem vlastním. 1875. VIII.; str. 30; cena ?

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Ročník V. V Praze (Ostrovni ulice č. 6 n. (1508—II.)). Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Vychádza mesačne v 5 hárkových sošitoch. Predplatná cena 6 zl. r. č. Výborný, vo svojom obore jediný časopis tento slovanský odporúčame obecnstvu slovenskému čo najvрейšie, odporúčame ho najmä mládeži našej, ktorá vzdelat sa chce umne a literárne.

Písne moskevských cigánův. S předavkem několika ruských národních písní. Přeložil Rudolf Pokorný. V Praze. Nakladatel Fr. A. Urbánek, kněhkupec. 1875. Malá VIII.; str. 50; cena 40 kr.

Poetická čítanka. Sbirka básní původních i přeložených, již dle básnických druhů k tisku upravil Václav Petrů, ředitel realného gymnasia v Pelhřimově. Sešit 8. V Praze. Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober. 1875. Cena 30 kr.

Zprávy o činnosti Umělecké Besedy ve správním roce 1874. V Praze. Tiskem Jos. R. Vilímka. Nákladem Umělecké Besedy. 1874. VIII.; str. 60.

Slavjan. Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane knjizevne i prosvetljene. V Celovčce (Klagenfurt). Vreduje i na svetlo dava Matija Majar. Behom roku vyjdú 10 čísiel. Predplatná cena je 3 zl. Časopis tento, z polovice kyrillicou tlačený a na sjednotení nárečí slovanských pracujúci, odporúčame jazykozpytom našim.

Zora. Časopis zabavy i poduku. Ročník IV. V Mariboru. Izdatelj in odgovorni urednik Martin Jelovšek. Vychádza 1. a 15. každého mesiaca na háрку. Predplatná cena 5 zl. r. č.

Všetky tieto spisy a časopisy odporúčame et. obecenstvu svojmu.

Listáreň redakcie a administrácie.

Počíname týmto číslom VI. ročník časopisu nášeho krásoumného. O veľkej dôležitosti listu nášeho a o tom, ako „Oról“ úlohu svoju plní, vyslovilo sa časopisectvo slovenské ano i slovanské vôbec mnohoráz a to jednoducho s veľou pochvalou. A „Oról“ stáva sa vždy obľúbenejším u nás i za hranicami vlasti a dosiahol taký počet odberateľov, s jakým sa posiaľ žiadon slovenský belletristický časopis vykázať nemohol; preca ale v časiach týchto krušných nedostatka sa mu takej dostatočnej podpory, jakú vyžaduje jeho dôstojné udržanie sa a jest ešte nejedno mesto a obec na Slovensku, kde k „O.“ chovajú sa veľmi vlažne. I obraciame sa ku všetkým spanilomyslným dušiam slovenským, ano i k Bratom Čechom a Moravanom, aby časopisu našemu pôdu dobývali, nových čitateľov a odberateľov mu získať sa vynasnažovali. Spolu oznamujeme, že náklad na tento ročník „Orla“ určí sa podľa počtu skutočných predplatiteľov a listovne prihlásivších sa odberateľov; a preto prosíme snažne, aby, ktorí z et. priaznivcov našich zvláste a života slovensko-kultúrneho vôbec časopis náš odberať chcujú, predplatok dla možností, čo najskôr zaslať si nezažovali. Číslo 1. posielame všetkým minuloročným odberateľom našim. *Kto nemiluje slovenskú povest a spev, kto nechce duševní pokrok národu slovenského: ten nech hneď napíše na obálku — retour do Prievridze, kto ale pre hmotný nedostatok hneď predplatiť sa nemôže, nech nás uvedomí o tom na dopisovacou listoku;* lebo dla toho, jako spomenuto, chceme n klad budúcih čísiel určiť. Na zdar rezkému letu tatranského „Orla!“ P. H. B. v O. Stane sa dla vôle Vašej. Tých 30 odberateľov „O.“ zaznačili sme. Bodaj Vás sokolov Moravských i slovenská mládež nasledovala! Sláva Vám, mladí šľachetní pobratimovia! — P. K. R. v L. Sv. M. „Nedávaj do „O.“ tie preklady z Turgenieva; ver mi, na tom nič niet. Preklady sú dobré, ale vec sama či obsah veru veľmi suchý.“ A to Ty tak môžeš písať? Tie skizze Turgenieva urobily svetochýrnym, prekladajú sa chvatom do všetkých svetových literatúr a pre Vás sú obsahu veľmi suchého? Zlý to znak, bratku, keď tí Tvoji „mnohí našinci“ tak smýšľajú. Chceli by ste mať z „O.“ tržisko „duchaplných“ plodov hnelej francúzskej obrazotvornosti? Chceli by ste mať povesti našpikované samými „morithatami“?! Prečítajte si prosím minulý ročník Vlčkovvej „Osvěty.“ Chcete mať na budúce slov. spisovateľov? A kde si tí majú nadobudnúť zručnosť v stylistike, kde plastiku opisov osôb a týchto zvláštností individualných, národov, krajov atd.? Ver mi, že Turgeniev je najlepším učiteľom v obore tomto pre našu mládež. Odpusť, ale tí Tvoji „mnohí našinci“ veľmi povrchne súdia. Prizrite sa len lepšie

tým náčrtkom — či možno lepšie nakresliť osoby a socialné pomery v Rusku? O „Chorovi a Kalinyčovi“ možno napísať celé pojednanie. Na teraz dost. Možno, že prehovorím nekdý obsérnejšie o veci tejto. Nemaj mi týchto niekoľko riadkov za zlé: dixi sine ira et odio. Dieky za výdatné Tvoje spolupúčinkovanie na rozšírení a zveľadení „O.“ — P. Dr. K. Z. v K. Cestopis čakám. A nejakú poviestku napíšete? Na zdar! — Pp. D. M. v M., J. Č. v B., J. O. v T. a G. P. v Bukarešti. Dieky! — P. J. K. v B. Číslo posielaly sa Vám riadne. — Nektorym. Keď ste „O.“ celý rok odoberali, mohli ste si i č. 12. podržať a nie ho späť poslať; keď ste ho mať nechceli, mali ste hneď 1. číslo retourovať; lebo tak sa slovenská spisba nepodporuje. Keď človek nektorému bývalému predplatiteľovi, neprihlásivšiemu sa na ročník nový, časopis nepoše, tu sa hneď vypisuje, že redaktor obecenstvo nešetří — a keď istým odberateľom celý rok na úver posielal, musí byť prichystaný, že mu 20—30. č. 12. späť pošlú. Však je to radosť? — Mnohým. Jestli Vám niektoré čísla z ročníkov predošlých chybnú, reklamujte, vďačne pošleme a to bezplatne. — P. V. H. v St. P. Minulé ročníky dáme Vám po 2 zl. — P. Sv. H. v Sk. Zabudol si na „O.“? Práce Tvoje čakám! — P. J. K. v T. Prečo nepíšete? „Pltnika“ Vám posielame; opravte a pošlite ho čím skôr späť. Uverejníme ho. Čo robí Slovacký? — P. F. K. v S. Dalšie povesti Vaše čakáme. — P. F. B. K. Básenky Vaše: „Hor sa k činu“ atd. prezradzujú nadanie; no nešetrite prosodiu príručnú. Čítajte „Slovesnosť“ a „Poetickú čítanku.“ Pokusy Vaše nemožno ešte uverejniť. — P. J. M. v K. „Obilic“ je slabý preklad; nešetrite prosodiu. — P. J. Vojt. J. Nadanie máte. „Rubriku pre spisomné prvotiny“ neotvoríme. Nenie to prospešné; nevzdelať sa tým mládež. Čítajte poetov, prosodiu, návod k spisovateľstvu, cvičte sa a keď voľačo napíšete, nebežte s tým hneď na trh. Sládkovic roky a roky opravoval svoje básne, kým jich podal verejnosti. Verte, že ani „Zornička,“ ani „Junoš,“ ani „Dennica,“ ani „Dunaj“ neodchovali spisovateľov. Kto chce byť spisovateľom, musí sa sám učiť, a nie iných. „Učte sa, cvičte!“ privoláva mládeži Sládkovič. Nenie to genius, nenie nádejný posvätenec Umky, kto sa dá tým zastrašiť, že jeho nezralé ešte prvotiny do verejnosti neprenikly. Poet musí byť hľadaný a nesmie sa natískať. Utvorte si lit. spolky; tam prečítajte si svoje pokusy, vystavujte si jich kritike rovesníkov a keď títo jednosvorne prajne posúdia práce Vaše, sdelte jich tým spisovateľom starším, na slovo vzatým, ku ktorým máte dôveru a budete sa znamenite cvičiť. Na zdar!

Predpláca sa u redakcie a administrácie v Prievridzi (Privigye):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učítelia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II., III., IV. a V. „Orla“ možno dostať po 2 zl. r. č. — „Oról“ vychádza vo 12 sošitoch, 3 $\frac{1}{2}$ —4 hárkov silných, dla poslednieho každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydávateľ Andrej Truchlý-Sytniansky. — Kníhtlač.-účasť spolok v T. Sv. Martine.